

Veileder til forskrift om økologisk produksjon og merking av
landbruksprodukter og næringsmidler, av 4. oktober 2005 nr. 1103

VEILEDER B

Utfyllende informasjon om
økologisk landbruksproduksjon

26.10.2005

1	FORORD	5
1.1	Økologisk produksjon - idébakgrunn og målsetning.....	5
1.2	Regelverket på økologiområdet.....	6
2	INSPEKSJON, GODKJENNING OG KRAV TIL DOKUMENTASJON.....	7
2.1	Samdrifter	7
3	ØKOLOGISK PLANTEPRODUKSJON	8
3.1	Godkjenning av skifter/areal	8
3.1.1	Eierskifte.....	8
3.2	Karens.....	8
3.2.1	Karenstider.....	8
3.2.2	Andre forhold ved beregning av karenstid	10
3.3	Parallellproduksjon	11
3.3.1	Unntaksmuligheter for parallellproduksjon	11
3.4	Næringstilførsel.....	12
3.4.1	Vekstskifte	12
3.4.2	Økologisk gjødsel	12
3.4.3	Ikke-økologisk gjødsel	13
3.5	Regulering av ugras, skadedyr og sykdommer	15
3.6	Formeringsmateriale	15
3.6.1	Produksjon av frø, såvare og plantemateriale	16
3.7	Krav til vekstmedium i pottes, kar og benker.....	16
3.8	Veksthusproduksjon.....	17
3.9	Naturprodukter	18
3.10	Økologisk sopp.....	18
3.11	Andre vekster.....	19
4	ØKOLOGISK HUSDYRHOLD	20
4.1	Omlegging og karenstid	20
4.1.1	Samtidig omlegging av arealer og husdyr	21
4.2	Godkjenning og identifikasjon av animalske produkter.....	21
4.3	Parallellproduksjon	21
4.3.1	Unntaksmuligheter for parallellproduksjon av samme art ⁵²	22
4.4	Dyrenes opprinnelse og innkjøp av dyr	22
4.4.1	Førstegangs etablering av husdyrbesetning	23

4.4.2	Fornyng eller gjenetablering av husdyrbesetning ⁵⁷	23
4.4.3	Fornyng med konvensjonelle hunddyr for avl	23
4.4.4	Vilkår for å få tillatelse til å kjøpe inn konvensjonelle dyr	24
4.4.5	Fornyng med konvensjonelle hanndyr for avl	24
4.5	Transport av dyr	24
4.6	Fôr	24
4.6.1	Melk	25
4.6.2	Beiter og Grovfôr	25
4.6.3	Beitebruk	26
4.6.4	Karensfôr	26
4.6.5	Bruk av konvensjonelt fôr	26
4.6.6	Ensileringsmidler	27
4.6.7	Oppsummering, bruk av ulike typer fôr	28
4.7	Sykdomsforebygging og veterinærbehandling	28
4.8	Reproduksjon	29
4.9	Fysiske inngrep	30
4.10	Besetningstetthet	30
4.11	Husdyrrom	30
4.11.1	Oppbinding	32
4.11.2	Husdyrrom: spesielt for storfe	32
4.11.3	Husdyrrom: spesielt for sau	32
4.11.4	Husdyrrom: spesielt for griser	32
4.11.5	Dyreslag tilpasset helårs utegange	33
4.11.6	Rengjøring av husdyrrom	33
4.12	Utearealer- sommer og vinter	33
4.13	Spesielle regler for fjørfe	34
4.13.1	Husdyrrom for fjørfe	34
4.13.2	Luftegård	35
4.13.3	Slaktealder	36
4.14	Spesielle regler for kaninhold	37
4.14.1	Karenstid	37
4.14.2	Ute- og inneareal	37
4.14.3	Fôring	37
4.14.4	Reproduksjon	37
5	ØKOLOGISK BIRØKT	38
5.1	Generelt om økologisk birøkt	38
5.2	Inspeksjon, godkjenning og krav til dokumentasjon	38
5.3	Omlegging og karenstid ¹³¹	39
5.4	Parallellproduksjon	39
5.5	Biens opprinnelse	39
5.5.1	Fornyng eller gjenetablering av bifolk	39
5.6	Plassering av bigårdene	40

5.7	Fôr.....	40
5.8	Sykdomsforebygging og veterinærbehandling.....	41
5.9	Håndtering og identifikasjon av biene	42
5.10	Biavlsprodukter	42
5.11	Egenskaper ved bikuber og materialer som brukes i birøkt.....	42
5.11.1	Bikuber	42
5.11.2	Voks	43
5.12	Rengjøring og desinfeksjon.....	43
	Liste 1: Ikke-økologisk gjødsel og strømidler.....	44
	Liste 2: Plantevern	46
	Liste 3: Fôrmidler, ingredienser og tilsetninger i økologisk og ikke-økologisk fôr	49
	Liste 4: Produkter til rengjøring og desinfisering av bygninger og anlegg til husdyr	55
	Liste 5: Største tillatte dyretall per dekar.....	56
	Liste 6: Minste innendørs- og utendørsareal og andre bygningskarakteristika for forskjellige produksjonsdyr	57
	Liste 7: Kommende endringer i regelverket for økologisk landbruksproduksjon.....	59

1 Forord

Denne veilederen (Veileder B) er utarbeidet av Mattilsynet med faglig bistand fra Debio. Det er også utarbeidet en felles veileder for produksjon, foredling, lagring, import og omsetning av økologiske landbruksprodukter, næringsmidler og fôrvarer (Veileder A) og en som gir utfyllende informasjon om foredling, lagring, import og omsetning av økologiske landbruksprodukter, næringsmidler og fôrvarer (Veileder C). [Veilederne](#) utfyller hverandre og må leses i sammenheng.

I veilederne gis det en utfyllende beskrivelse av regelverket som gjelder på økologiområdet. Veilederne skal bidra til aktiv, ensartet og samordnet forvaltning på området.

1.1 Økologisk produksjon - idébakgrunn og målsetning

Økologisk landbruk er en egen definert driftsform eller produksjonsmetode som det er fastsatt detaljerte minstekrav til. Driftsformen innebærer et allsidig driftsopplegg med bruk av naturlige fornybare ressurser som husdyrgjødsel, belgvekster og fôrvekster, som gjør at jordas fruktbarhet opprettholdes og på lang sikt forbedres.

Det er satt klare begrensninger på tillatt mengde gjødsel og fôr importert til gården. Bruk av plantevernmidler er også strengt regulert og svært begrenset da det er få stoffer som er tillatt å bruke. Det er forbud mot bruk av genmodifiserte organismer (GMO) og produkter avledet fra slike organismer.

Husdyrhold¹ utgjør en integrert del av virksomheten på mange gårdsbruk med økologisk landbruksproduksjon. Husdyrene skal bidra til at det skapes likevekt i produksjonssystemet gjennom å dekke plantenes behov for næringsstoffer og øke mengden av organisk materiale i jorda. Det kan på den måten skapes balanse mellom jord, planter og dyr. Økologisk husdyrhold uten tilhørende areal er ikke tillatt og dyrene skal i utgangspunktet ha tilgang til å gå ute. Besetningens størrelse skal stå i forhold til tilgjengelig areal for å unngå problemer med overbeiting, erosjon og forurensing av jord og vann.

Kunnskap og respekt for dyrenes egenart er selve grunnlaget for økologisk husdyrhold. Husdyrene spiller en viktig rolle i økologisk landbruk av flere grunner:

- Klimaet i store deler av landet er slik at en stor del av det dyrkede arealet først og fremst egner seg til eng og annen fôrproduksjon.
- Det er store beiteressurser i fjell og utmark som bør benyttes til matproduksjon.
- Husdyrgjødsel er en viktig ressurs for økologisk drift, og vekstskifte med kløverrik eng er gunstig for jordens fruktbarhet.
- Husdyr i utmark bidrar til å holde ved like et kulturlandskap som fremmer biologisk mangfold.
- Husdyr på gården gjør det enklere å utnytte rester fra annen planteproduksjon til fôr.

For at en økologisk driftsenhet skal kunne fungere som en enhet og være minst mulig avhengig av tilførte ressurser utenfra, må sammenhengen mellom jord, planter og gjødsel være balansert.

¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/99) Vedlegg I, B, 1.1 - 1.4.

Det innebærer at hele gårdens husdyrhold i type og mengde må avpasses til arealgrunnlag og plantevekst.

Før produkter kan omsettes som økologiske, må høstarealene og produksjonsdyrene gjennom en karenstid. I denne tidsperioden skal reglene for økologisk plante- og husdyrproduksjon følges, men produktene kan ikke omsettes som økologiske². En karenstid er nødvendig for å bygge opp biologisk aktivitet i jorden, samt for å redusere uheldige ettervirkninger fra tidligere bruk av bl.a. kjemiske/syntetiske plantevernmidler. En gradvis omlegging, skifte for skifte, er ofte det mest hensiktsmessige.

Regler for økologisk husdyrhold omfatter alle domestiserte dyreslag, inkludert utegangersau og andre dyr som er under tilsyn. Økologisk bihold er beskrevet i et eget kapittel (se punkt 5). Produkter av dyr fra jakt og fiske omfattes ikke av økologiforskriften. -

1.2 Regelverket på økologiområdet

Forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler (økologiforskriften) inneholder bestemmelser om hva som skal til for å kunne produsere og omsette landbruksprodukter, næringsmidler og fôrvarer som økologiske. Forskriften er fastsatt i medhold av lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) og er i stor grad en henvisningsforskrift som i § 4 viser til de EU-forordninger med tilhørende endringsforordninger som er tatt inn i EØS-avtalen på dette området. Forordningene gjøres gjeldende i norsk rett som forskrift, jf. økologiforskriften § 4. Økologiforskriften kapittel 2 inneholder nasjonale tilleggsbestemmelser.

Det er viktig å merke seg at de krav som følger av økologiregelverket gjelder i tillegg til kravene som de aktuelle virksomheter er pålagt i øvrig generelt og spesielt regelverk når det gjelder hygiene, helse, dyrevelferd og merking mv. Virksomheten kan selv velge om den ønsker å drive økologisk produksjon eller markedsføre produkter som økologiske. Et vilkår for å kunne gjøre dette er derfor at alle de krav som stilles til virksomheten i øvrig regelverk er oppfylt.

Regelverket, myndighetsfordelingen, tilsynet og bruk av sanksjoner på økologiområdet er utdypende forklart i [veileder A](#).

² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, A, 1.1 - 1.2.

2 Inspeksjon, godkjenning og krav til dokumentasjon

Det er ingen innmeldingsfrist for å legge om til økologisk drift, men innmelding før 1. mai anbefales for å garantere inspeksjon i inneværende år. Kontrollorganet utfører gårdsinspeksjoner hele året, med hovedvekt av inspeksjoner i perioden mai – oktober.

Driftsbeskrivelsen, med tilhørende dokumentasjon, danner grunnlaget for økologisk godkjenning av planteproduksjonen og husdyrholdet. Det er utarbeidet en forklaring til hjelp ved utfylling av driftsbeskrivelsen. Denne forklaringen finnes på Debios hjemmesider (<http://www.debio.no>).

Vanlig dokumentasjon som skal være tilgjengelig ved den årlige inspeksjon er;

- a) fjorårets og årets regnskap og bilag
- b) skifteoversikt, økonomisk kartverk med inntegnet skifter m/arealstørrelser og skiftenummer
- c) godkjent gjødselplan/oversikt over faktisk gjødsling
- d) eventuelle fôrplaner, helsekort, Debios P3-skjema eller annen dokumentasjon ved bruk av utmark.
- e) rengjøringsjournal e.l.
- f) eventuell kopi av de to siste søknadene om produksjonstilskudd (fra 20.01 og 20.08)
- g) eventuell KSL-perm og noteringer

Opplysninger om areal og husdyr registreres hvert år på eget skjema³. Arealstørrelser og kulturer registreres per 31. juli i inneværende år. Husdyrproduksjoner registreres per 1. januar i inneværende år.

Mer informasjon om inspeksjon, godkjenning og krav til dokumentasjon er å finne i [veileder A](#).

2.1 Samdrifter

Samdrift mellom to eller flere økologiske virksomhet er tillatt. Dersom ikke alt areal og alle husdyr i samdriften skal legges om må forhold omkring parallellproduksjon avklares i driftsbeskrivelsen (se også punkt 3.3 om parallellproduksjon). Eget vedlegg til driftsbeskrivelsen må fylles ut.

Husdyropplysninger samdriften gir kontrollorganet må stemme overens med hva det evt. er søkt tilskudd for.

³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001), Vedlegg III, Særlige bestemmelser, A1, 2 og A2, 3.

3 Økologisk planteproduksjon

3.1 Godkjenning av skifter/areal

Økologisk godkjenning forutsetter at inspeksjonen er utført i løpet av karenstiden⁴.

Arealer kan godkjennes skifte for skifte⁵. Inndeling og størrelse av skifter defineres av driftsansvarlig(e).

Skiftene må være konstante over år, og skiftenummer og areal kan ikke endres uten at kontrollorganet er kontaktet.

Hvert skifte kan kun klassifiseres med status konvensjonell, karens eller økologisk⁶.

Ved kjøp eller leie av nye arealer som skal legges om til økologisk drift må, kontrollorganet varsles skriftlig. Økonomisk kartverk med inntegnet skifte(r) med arealstørrelser og skiftenummer må vedlegges.

3.1.1 Eierskifte⁷

Ved eierskifte må dette straks meldes skriftlig til kontrollorganet. Dette gjelder også hvis ny eier fortsatt skal drive økologisk produksjon.

3.2 Karens⁸

Karenstiden kan i utgangspunktet tidligst regnes fra den datoen driften og/eller arealet ble innmeldt i kontrollordningen (for unntak fra dette, se punkt 3.2.2). Karenstida for et skifte starter dagen etter siste bruk av et ikke-tillatt innsatsmiddel, og varer frem til areal eller produksjon kan godkjennes økologisk. I karenstida skal produksjonen skje i henhold til reglene for økologisk produksjon.

3.2.1 Karenstider

Hvor lang tid det må gå før det kan høstes økologiske produkter fra et areal, avhenger av om det dyrkes ett- eller flerårige vekster på arealet (se tabellen under). Karenstida er normalt:

- minimum 2 år *før såing/ planting* av ettårige vekster som skal klassifiseres som økologiske
- minimum 2 år *før høsting* av eng- og beitevekster som skal klassifiseres som økologiske

⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Generelle bestemmelser, punkt 3.

⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser A1, 3.

⁶ Se definisjoner i den felles veilederen.

⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 223/2003) Vedlegg III, Generelle bestemmelser, 4.

⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, A, 1.1.

- minimum 3 år *før høsting* av produkter fra flerårige vekster (med unntak av eng- og beitevekster)
- minimum 2 år *før såing eller planting* av veksthusproduksjoner når det dyrkes i tidligere konvensjonelle jordbed⁹
- For permanent eng og innmarksbeite aksepteres en karenstid på ett år før graset kan høstes som økologisk. Graset fra slike arealer kan etter søknad godkjennes som karensfôr allerede det første året karenstiden er påbegynt. I slike tilfeller vil tidligere bruk av ikke-tillate innsatsvarer være avgjørende. Se punkt 3.2.2 for dokumentasjonskrav.

Oppsummering: Karenstid, karenstart og karensfôr:

Vekst på aktuelt areal	Vekst kan regnes som økologisk godkjent, dersom:	Vekst kan regnes som karensfôr og kan brukes som økologisk fôrandel, dersom:
<i>Ettårige vekster (korn, grønnsaker m.m.)</i>	Karenstiden har vart i minst to år før <u>såing</u> av vekst som seinere skal høstes som økologisk.	Karenstiden har vart i minst ett år før høsting av vekst
<i>Eng- og beitevekster, inkl. frøeng</i>	Karenstiden har vart i minst to år før <u>høsting/beiting</u>	Karenstiden har vart i minst ett år før høsting av vekst
<i>Permanent eng og innmarksbeite fra ekstensivt drevet areal</i>	Karenstiden har vart i minst ett år før <u>høsting/beiting</u>	Karensfôr kan etter <u>søknad</u> godkjennes som økologisk fôrandel fra karenstart.
<i>Flerårige vekster (frukt, bær, pyntegrønt)</i>	Karenstiden har vart i minst tre år før <u>høsting</u>	Dersom det er aktuelt må søknad sendes til Debio.
<i>Areal omfattet av "Omleggingsplan fra 2002"</i>	Karenstiden har vart i minst en mellomliggende vekstsesong. Det kan ikke kunstgjødsles i karensåret, og det kan ikke ha vært sprøytet etter 31.07. året før karensåret.	Karensfôr godkjennes som økologisk fôrandel fra karenstart.

⁹ Jf. økologiforskriften §6

3.2.2 Andre forhold ved beregning av karenstid ¹⁰

A) Når ikke-tillatte innsatsmidler ikke har blitt brukt på arealet de siste tre årene:

Hvis det kan dokumenteres at det ikke er brukt innsatsmidler som ikke er tillatt i økologiregelverket på arealene de siste tre år, kan kontrollorganet etter søknad vurdere om karenstiden kan regnes fra før innmelding i kontrollordningen. Til søknaden må følgende dokumentasjon legges ved:

- egne notater som viser faktisk gjødsling/sprøyting eller gjødslingsplaner/sprøytejournaler, evt. opplysninger om tidligere bruk av arealet for eget areal
- bekreftelse fra eier/bruker om tidligere bruk av arealet for leid areal.

B) Spesielt for permanent eng og innmarksbeite:

Definisjonen av permanent eng/innmarksbeite er arealer hvor det utelukkende har vært drevet grasproduksjon de siste fem vekstsesongene. Hvis dette kan dokumenteres, kan Debio etter søknad vurdere om gras fra arealet kan godkjennes som karensfôr det første karensåret. Til søknaden må følgende dokumentasjon legges ved:

- egne notater som viser faktisk gjødsling/sprøyting eller gjødslingsplaner/sprøytejournaler, evt. opplysninger om tidligere bruk av arealet for eget areal.
- bekreftelse fra eier/bruker om tidligere bruk av arealet for leid areal.

C) Spesielt for fjørfe og gris:

Etter tillatelse fra kontrollorganet kan omleggingsperioden reduseres til ett år for beiter, utendørs luftegårder og mosjonsarealer som brukes av fjørfe og gris. Perioden kan reduseres til seks måneder når det aktuelle arealet den siste tiden ikke er blitt behandlet med andre innsatsvarer enn dem som er nevnt i Liste 1 og 2.

D) Ved offentlig pålagt sprøyting eller vitenskapelige forsøk:

Dersom økologisk areal eller areal under omlegging må behandles med et produkt som ikke er nevnt i Liste 2 på grunn av offentlig pålagt sprøyting eller vitenskapelige forsøk, kan kontrollorganet gi tillatelse til å forkorte den nye karenstiden på disse arealene¹¹. Ved vurderingen av om det skal tillates kortere karenstid på grunn av en slik behandling, skal det tas hensyn til restkonsentrasjoner i jorda og plantene. Avlingen kan ikke omsettes som økologisk den første høsten etter behandlingen.

E) Ved omfattende bruk av ikke-tillatte innsatsmidler på arealet:

Kontrollorganet kan beslutte at karenstiden skal forlenges dersom det tidligere har vært omfattende bruk av ikke-tillatte innsatsmidler på arealet¹². Lengre karenstid kan f.eks. kreves for arealer der det er brukt langsomt nedbrytbare plantevernmidler.

¹⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, A, 1.2.

¹¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, A, 1.4.

¹² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, A, 1.3.

3.3 Parallellproduksjon¹³

Økologisk og konvensjonell produksjon innen samme virksomhet kalles parallellproduksjon. En virksomhet omfatter skifter, bygninger eller lokaler, inkludert lagerrom.

Det er tillatt med både økologisk og ikke-økologisk planteproduksjon som atskilte driftsenheter innen samme virksomhet under følgende forutsetninger¹⁴:

- a) ved dyrking av ulike sorter
- b) den økologiske produksjonen skjer i en driftsenhet der lager/driftsbygninger og arealene er klart atskilt fra ikke-økologiske enheter
- c) produsent kan dokumentere klar atskillelse ved innkjøp av økologisk og konvensjonelle innsatsvarer (regnskap/bilag)
- d) Den konvensjonelle driftsenheten skal være tilgjengelig for fysisk inspeksjon.

Det er forbudt å oppbevare andre innsatsmidler enn det som er tillatt brukt i økologisk produksjon på den økologiske driftsenheten¹³.

Ved parallellproduksjon må også skiftene i de forskjellige driftsenhetene være klart atskilt. Ved dyrking av matvekster må det være en randzone mellom økologisk og ikke-økologisk areal. Hensikten med randsonen er å hindre sammenblanding og at det økologisk arealet påvirkes av konvensjonelle driftsmidler som lettløselig mineralgjødsel og kjemiske plantevernmiddel. I praksis kreves en randzone som er 3 meter bred. Randsonen må ligge på økologisk drevet areal, og det må dyrkes fôrvekster, fôrkorn, grønngjødsling e.l. i randsonen. Som likeverdig med en randzone er naturlig avgrensning (f.eks. vei, grøft, steingjerde, naturlig vegetasjon som ikke høstes som matvekst). Grensene mot konvensjonelt areal beskrives i driftsbeskrivelsen.

Det må dyrkes ulike sorter på den konvensjonelle og den økologiske driftsenheten, med mindre det er mulighet til å søke om dispensasjon fra dette (se punkt 3.3.1). Ved dyrking av ulike sorter av samme art er det strenge krav til rutiner for atskilthet. Sortene må kunne skilles fra hverandre. Ved behov vil kontrollorganet ta ut prøver for sortsanalyse.

Økologiske og karens og konvensjonelle produkter må holdes atskilt ved dyrking, høsting, lagring og transport. Rutiner for atskilthet når det gjelder lagring av innsatsvarer, produkter osv. må beskrives i driftsbeskrivelsen. Beskriv aktuell lagerplass på gården, evt. emballering eller pakking av produktene og hvordan produktene (for eksempel potet eller rundballer) vil bli merket og lagret, oppbevaring av innsatsmidler (såvarer, gjødsel., plantevernmidler m.m.), rengjøring av maskiner og utstyr osv.

3.3.1 Unntaksmuligheter for parallellproduksjon¹⁵

Det kan gis dispensasjon for parallell dyrking med samme sorter i forbindelse med produksjon av frø, såkorn og annet formeringsmateriale (kontrakt dyrking), ved produksjon av frukt og bær av treaktig vekster, for varig eng- og beite og i sammenheng med forskning og

¹³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser A.

¹⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser A1, 3.

¹⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser A1, 3 a.

undervisning. I slike tilfeller må egen søknad på forhånd sendes til kontrollorganet. Søknaden må inneholde opplysninger om omfanget av og hensikten med parallellproduksjonen.

Ved parallellproduksjon av frø og formeringsmateriale må eget skjema (F2 - produksjon ved avl av frø og formeringsmateriale) fylles ut. Skjemaet finnes på www.debio.no, eller fås ved henvendelse til Debio.

Parallellproduksjon av eng eller beite til egen besetning kan tillates dersom det er avklart i driftsbeskrivelsen¹⁶. En forutsetning for å få tillatelse til parallellproduksjon av eng eller beite er at det er gode rutiner for atskilthet mellom den økologiske og konvensjonelle produksjonen. Det forutsettes også at man bruker ulik engblanding på økologisk og konvensjonelt areal.

Ved parallellproduksjon som ikke er forhåndsavklart med kontrollorganet, kan ikke produkter fra slik produksjon omsettes som økologiske. Arealet opprettholder økologisk status såfremt driften ellers er i henhold til reglene for økologisk produksjon.

3.4 Næringstilførsel

3.4.1 Vekstskifte¹⁷

Vekstskifte har en sentral betydning i økologisk landbruk. Vekstskifte gir som regel de beste forutsetninger for god jordstruktur, for utnyttelse av næringsressurser, for ugrasbekjempelse, og for å unngå oppformering av skadedyr og sykdommer¹⁸. Vekstskiftet for alle økologiske driftsenheter må framgå av driftsbeskrivelsen.

På driftsenheter som ikke har tilgang på husdyrgjødsel, er vekstskifte påkrevd. Primært bør det i vekstskifte inngå bruk av belgvekster og grønn gjødsling, men som et minimum kan det aksepteres ensidig kornproduksjon der kløver brukes som underkultur. Kornarten bør da endres innimellom for å tilfredsstille kravet om vekstskifte, også med tanke på å unngå sykdommer.

På driftsenheter med permanent eng og beite, vurderes godkjenning på grunnlag av gårdens øvrige driftssituasjon. Dersom det legges opp til et ekstensivt driftsopplegg med f.eks. varig eng skal dette forklares i driftsbeskrivelsen. Eksempler på begrunnelser kan være arrondering, stort arealgrunnlag i forhold til husdyrholdet, steinrik jord, kalking ved behov m.m.

3.4.2 Økologisk gjødsel

Jordas fruktbarhet, næringsinnhold og biologiske aktivitet skal først og fremst opprettholdes eller forbedres ved¹⁹:

- a) bruk av et hensiktsmessig vekstskifte der belgvekster, grønn gjødsling eller bruk av vekster med dypt rotsystem inngår.

¹⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser A1, 3 d.

¹⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A, 2.1.

¹⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A,3.

¹⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A, 2.1.

- b) nedmolding av husdyrgjødsel fra økologisk husdyrhold. Største mengde husdyrgjødsel som kan tilføres er gjennomsnittlig 17 kg total-nitrogen pr dekar og år for hele virksomhetets spredeareal, justert for aktuell faktor som gjelder spredeareal for beite²⁰.
- c) nedmolding av annet organisk materiale fra økologisk produksjon.

Nitrogen fra grønngjødsel, jorddekkingsmateriale og andre planterester fra økologisk drift, regnes som et tillegg til de 17 kg total-nitrogen per dekar.

Driftsenheter kan samarbeide med andre driftsenheter om bruk av husdyrgjødsel. Totalareal, mengde husdyrgjødsel og antall dyr vil da vurderes under ett, i forhold til spredearealet. Hvis det produseres mer enn tilsvarende 17 kg total-nitrogen per dekar og år på den økologiske driftsenheten, kan det derfor inngås avtale med annen driftsenhet om anvendelse av resterende gjødsel.²¹

Til aktivering av kompost er det tillatt å bruke preparater framstilt på basis av planter eller mikroorganismer²². Kontrollorganet kan også tillate bruk av preparater framstilt av mikroorganismer som gjødsel eller jordforbedringsmiddel på jordet. Det er en forutsetning at plantene eller mikroorganismene ikke er genmodifiserte. Bruken av slike preparater avklares i driftsbeskrivelsen.

3.4.3 Ikke-økologisk gjødsel²³

Når det ikke er mulig å oppnå tilstrekkelig næringstilførsel gjennom et hensiktsmessig vekstskifte og tilførsel av økologisk husdyrgjødsel og annet økologisk organisk materiale, kan andre organiske eller uorganiske gjødselslag som står oppført i Liste 1 unntaksvis brukes som supplerende tilskudd. Bruk av ikke-økologisk gjødsel forutsetter vekstskifte og bruk av belgvekster.

Det kan brukes opp til 8 kg total-nitrogen per daa fra ikke-økologisk husdyrgjødsel uten å søke om tillatelse. Hvis det er behov for mer næring fra ikke-økologisk husdyrgjødsel må det søkes om tillatelse.

Gjødsel fra egen konvensjonell husdyrbesetning, som planlegges omlagt innen en viss tid (vanligvis innen fem år) kan brukes med samme bruksbetingelser som om den var økologisk på egen driftsenhet. Dette må avklares i driftsbeskrivelsen.

Ved eventuelt behov for tilførsel av annen ikke-økologisk gjødsel, kan midler i Liste 1 brukes²⁴. Liste 1 er en "positivliste" og angir gjødsel og jordforbedringsmidler fra ikke-økologisk drift eller produksjon som kan tillates brukt i økologisk landbruk. Betingelser for hvert gjødselslag er også oppført i listen. For de gjødselslagene som er angitt med "restriksjonsbelagt", må tillatelse innhentes fra kontrollorganet før bruk. Blandingsgjødsel må

²⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 7.1.

²¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999 og 473/2002) Vedlegg I, B, 7.4

²² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A, 2.3 – 2.4.

²³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A, 2.2

²⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2381/94, fo. (EF) nr. 1488/97, forordning (EF) nr 1073/2000 og fo. (EF) 436/2001) Vedlegg II, A.

alltid forhåndsgodkjennes, fordi noen ingredienser i blandingen kan være restriksjonsbelagt. Søknaden må inneholde:

- a) redegjørelse for driftsopplegget, dvs. bruk av vekstskifte, belgvekster og lignende
- b) gjødslingsplan, som viser at næringstilgangen fra det økologiske driftsopplegget ikke er tilstrekkelig
- c) jordanalyser
- d) evt. uttalelse fra forsøksring el. for å bekrefte behovet for ytterligere tilførsel av ikke-økologisk gjødsel
- e) opplysninger om mengde og gjødseltype, hvor gjødsla skal brukes og begrunnelse for bruken

Følgende organiske gjødselslag er ikke tillatt:

- Hønsegjødsel fra burhønsdrift²⁵
- Gjødsel fra produksjon av pelsdyr
- Kloakkslam²⁶
- Øvrige midler som ikke er oppført i Liste 1

²⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.4.

²⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2381/94, fo. (EF) nr. 1488/97, fo. (EF) nr. 1073/2000 og fo. (EF) nr. 436/2001) Vedlegg II, A.

3.5 Regulering av ugras, skadedyr og sykdommer

Følgende tiltak skal anvendes for å forebygge og unngå ugras, skadedyr og plantesykdommer²⁷:

- a) Valg av hensiktsmessige (sykdomsresistente) arter og sorter, slik at plantene har størst mulig konkurransevne overfor skadegjørere og ugras under de gjeldende forhold på den enkelte driftsenheten
- b) Bruk av hensiktsmessig vekstskifteplan (se kapittelet om næringstilførsel).
- c) Bruk av mekaniske bekjempningsmetoder (harving, radrensing, hakking, pløying osv.).
- d) Tilrettelegging for skadegjørernes naturlige fiender, f.eks. ved å sette opp fuglekasser, samplanting/arts mangfold, bruk av nyttedyr osv.
- e) Bruk av termisk behandling (flamming) og rekkedamping.

Plantevernmidlene oppført i Liste 2 B er tillatt brukt, men noen midler er angitt med ”behovet skal anerkjennes av kontrollorganet”, og tillatelse må derfor innhentes fra kontrollorganet før bruk²⁸. Til en søknad om tillatelse må det legges ved uttalelse fra forsøksring el. for å bekrefte behovet for bruk av slike midler.

Det anbefales en ekstra grundig reingjøring av sprøyteutstyr som også blir brukt til andre plantevernmidler enn de som er oppført i Liste 2.

3.6 Formeringsmateriale

Økologisk godkjent formeringsmateriale (såvare, settepoteter og annet vegetativt formert plantemateriale) skal benyttes²⁹.

Oversikt over økologisk produsert formeringsmateriale som foreligger for salg, finnes på Mattilsynets nettsider (www.mattilsynet.no, under tema ’økologisk’).

Hos mange firmaer vil tilgangen på økologisk formeringsmateriale kunne variere gjennom året og det er mulig at slikt materiale kan skaffes på forespørsel. Den enkelte produsent kan også skaffe økologisk hagebruksfrø gjennom privat import. I henhold til forskrift om såvarer³⁰, er privat import tillatt med inntil 50 porsjonspakninger. Det kan søkes om dispensasjon for privat import av hagebruksfrø utover de 50 porsjonspakningene. Søknader om dispensasjon fra forskrift om såvarer sendes til Regionkontoret i Mattilsynet.

Dersom økologisk formeringsmateriale av ønsket sort ikke er å få tak i, kan ubeiset konvensjonell vare brukes³¹. I praksis løses dette ved at produsenten må skaffe dokumentasjon/bekreftelse fra såvareleverandøren på at økologisk frø ikke er tilgjengelig ved innkjøp av konvensjonell vare. Bekreftelsen kan for eksempel føres på fakturaen, og må kunne vises ved inspeksjon.

²⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91, Vedlegg I, A, 3.

²⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 436/2001) Vedlegg II, B.

²⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Artikkel 6, 1 – 2.

³⁰ Jf. forskrift om såvarer (EF) nr. 1052/1999, § 25.

³¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1935/95 og fo. (EF) nr. 1452/2003) Artikkel 6, 3.

Engfrøblandinger der både økologisk og ikke-økologisk frø inngår, er tillatt å bruke. Ved markedsføring må blandingen inneholde minimum 70 % økologisk frø, dersom det i ingredienslista skal henvises til økologisk produksjon³².

3.6.1 Produksjon av frø, såvare og plantemateriale³³

Ved produksjon av frø, såvare og plantemateriale kan avlingen markedsføres som økologisk når følgende betingelser er oppfylt;

Ettårige vekster:

Frøbærende planter og morplanter må være dyrket på økologisk godkjent areal i minst en generasjon. Arealet må være ferdig omlagt før såing eller planting av de frøbærende plantene eller morplanten.

Flerårige vekster:

Frøbærende planter og morplanter må være dyrket i henhold til reglene for økologisk produksjon i minst to vekstsesonger. I tillegg er det en forutsetning at karenstida på to år for grasvekster og tre år for flerårige vekster er avsluttet, og at arealet har status som økologisk før høsting av økologisk såvare. Dette betyr for eksempel at det kan sås grasfrøgjenlegg på karensareal.

De samme betingelsene gjelder ved produksjon av eget formeringsmateriale.

Som utgangspunkt for produksjon av økologisk formeringsmateriale kan konvensjonelt frø, såkorn og plantemateriale som ikke er kjemisk/syntetisk behandlet benyttes.

Se også pkt. 3.3.1. om vilkår for parallellproduksjon av lik sort frø ved f.eks. kontrakt dyrking.

3.7 Krav til vekstmedium i potter, kar og benker³⁴

Dødt vekstmedium alene, som steinull, vann med næring ol., er ikke tillatt i økologisk produksjon

Ved blanding av vekstmedium til potter, kar og benker skal minst 50 % av total-nitrogenet komme fra gjødselmidler fra økologisk godkjent drift. Den øvrige andelen total-nitrogen må komme fra gjødselmidler oppført i Liste 1. Jord fra økologisk drift er tillatt å bruke, og dette kan da inngå som den økologiske andelen av vekstmediet.

Ved gjødsling av jordbed og kar hvor vekstmediet ikke fornyes før såing eller planting, skal minst 50 % av total-nitrogenet i den tilførte gjødselen komme fra økologisk godkjent drift. Den øvrige andelen total-nitrogen må komme fra gjødselmidler i Liste 1.

³² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1935/95) Artikkel 5, 5a, a.

³³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1935/95 og fo. (EF) nr. 1804/1999 og fo. (EF) nr. 1452/2003) Artikkel 6, 1- 3.

³⁴ Jf. økologiforskriften §6.

Ved overgjødning skal det i utgangspunktet også brukes gjødselmidler fra økologisk godkjent drift. Dersom slike gjødselmidler ikke er tilgjengelig, eller hvis kvaliteten ikke er tilfredsstillende, kan det brukes gjødselmidler fra Liste 1.

Oppalet av småplanter må være underlagt kontrollordningen. Det vil si at hvis oppalet skjer på annen driftsenhet enn den økologiske, må også dette oppalet kunne kontrolleres.

Den øvre grensen for tilførsel av total-nitrogen fra husdyrgjødsel per daa gjelder ikke for veksthusproduksjon så lenge dette foregår i potter og kar.

Dyrkingsmedium må tilfredsstille krav for høyest tillatte innhold av tungmetaller. Maksimalt innhold som kan tillates står oppført i Liste 1.

3.8 Veksthusproduksjon³⁵

Økologisk veksthusproduksjon skal skje i hus eller avdelinger som er klart atskilt fra konvensjonell produksjon. Kontrollorganet kan gi tidsavgrenset tillatelse til parallellproduksjon i ikke-atskilte hus eller avdelinger dersom følgende krav er oppfylt:

- det må dyrkes forskjellige sorter økologisk og konvensjonelt.
- det må ikke brukes kjemiske plantevernmidler eller tilføres næring med ikke-økologiske midler i den konvensjonelle produksjonen som kan komme i berøring med den økologiske produksjonen.

En søknad om tillatelse til parallellproduksjon må inneholde nøye beskrivelse av driftsopplegget og rutiner for identifisering av produktene ved dyrking, høsting, lagring og transport. Det må f.eks. være tett plastvegg mot konvensjonell del av gartneri og separat vannings- og gjødningssystem.

Ensidig veksthusproduksjon er bare tillatt når det sørges for resirkulering av organisk materiale innen driftsenheten, f.eks. bruk av kompost eller organisk avfall fra veksthusproduksjonen, og forutsatt at det drives med underkulturer, samplanting og vekstskifte der det er mulig.

I veksthus hvor det dyrkes i jord på bakken, bør det sås en grønngjødningsvekst etter hovedgrøden.

Produksjonen skal baseres på naturlig lys. Kunstig lys kan kun i perioder av kulturtiden benyttes alene. Kunstig varme er tillatt. Det er tillatt å tilføre CO₂.

Termisk sterilisering av jord i veksthus krever tillatelse fra kontrollorganet. Uttalelse fra forsøksring el. som bekrefter behovet for dette må legges ved en evt. søknad.

Ved omlegging til økologisk drift i jordbed som tidligere har vært drevet på konvensjonell basis, er karenstiden 2 år før utsåing eller planting. Se også avsnittet om karenstid (punkt 3.2.1). Ved fullstendig utskifting av konvensjonell jord er det ingen karenstid dersom nytilført jord/gjødsel er økologisk godkjent.

³⁵ Jf. økologiforskriften §§5 og 6.

3.9 Naturprodukter³⁶

Det er kun spiselige planter og plantedeler som kan betegnes som økologiske naturprodukter.

Spiselige planter og plantedeler (for eksempel bær) som vokser vilt i utmark eller på innmark, er å betrakte som økologiske, under forutsetning av at:

- a) arealene de siste tre åra ikke er blitt behandlet med andre produkter enn dem som står oppført i Liste 1 og 2.
- b) at høstingen ikke skader naturområdene eller truer artenes levedyktighet i området

Inspeksjon og utfylling av driftsbeskrivelsen må utføres selv om virksomheten begrenser seg til innhøsting av planter som vokser vilt³⁷, og et eget vedlegg til driftsbeskrivelsen må fylles ut. Se også [veileder A](#).

Ansvarlige som er tilknyttet kontrollordningen skal fremlegge tilstrekkelig dokumentasjon for arealene det høstes fra. For et "sankelag" er det tilstrekkelig at en person er ansvarlig overfor kontrollorganet.

Dokumentasjonen som må foreligge:

- a) kart over området
- b) Debios P3-skjema eller egenerklæring/bekreftelse fra grunneier(e), landbrukskontor eller annen uavhengig tredjepart på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet de siste tre åra.

3.10 Økologisk sopp³⁸

Til produksjon av sopp kan følgende vekstmedier brukes:

- fast, tørket, kompostert eller flytende husdyrgjødsel fra økologiske gårder
- inntil 25 % av tilsvarende ikke-økologisk gjødsel under visse betingelser som beskrevet i Liste 1 dersom det ikke er mulig å få tak i tilstrekkelig med økologisk gjødsel
- andre organiske gjødselslag og jordforbedringsmidler fra økologisk produksjon
- torv forutsatt at den ikke er kjemisk behandlet
- trevirke forutsatt at det ikke er kjemisk behandlet etter felling
- mineralske produkter under visse betingelser som beskrevet i Liste 1
- jord og vann

³⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2608/93) Vedlegg I, A, 4.

³⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, A1, 1.

³⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1900/98) Vedlegg I, A, 5.

3.11 Andre vekster³⁹

Ved godkjenning av blomsterkulturer, juletrær og andre vekster som ikke er mat- eller fôrvekster, gjelder de generelle produksjonsreglene.

³⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Artikkel 1, 1a.

4 Økologisk husdyrhold

4.1 Omlegging og karenstid

Omlegging av husdyrholdet henger sammen med omlegging av arealer. Derfor bør ikke omlegging av husdyrholdet påbegynnes før en tilstrekkelig andel med fôr kan godkjennes som økologisk⁴⁰. Det må også sikres at det er grunnlag for å opprettholde en kontinuerlig økologisk godkjenning etter karenperioden.

Økologisk husdyrhold krever tilhørende økologisk areal⁴¹.

Når omleggingen av husdyrholdet på en driftsenhet starter, skal derfor alt areal som skal brukes til fôrproduksjon, ha status økologisk eller karen (se punkt 3.2 om karenstid og karenfôr). Arealer som ikke er planlagt brukt til fôrproduksjon eller leies/kjøpes etter at omleggingen av husdyrholdet starter, kan legges om etter hvert.

Karenstiden for konvensjonelle husdyr er den perioden dyret må fôres og stelles etter reglene for økologisk produksjon, før dyret eller produkter fra dyret kan omsettes som økologisk. Avkom av dyr i karens regnes som økologisk fra samme tidspunkt som mordyr, forutsatt at fôring og stell er i henhold til reglene⁴².

Karenstid for dyr og animalske produkter framgår av følgende oversikt⁴³:

Dyr	Produkt	Karenstid
Storfe og hest	Kjøtt, skinn og huder	12 måneder
Småfe	Kjøtt, ull, skinn og huder	6 måneder
Svin	Kjøtt	6 måneder
Fjørfe	Kjøtt	10 uker, forutsatt at reglene for økologisk produksjon er fulgt fra dyrene er tre dager gamle eller yngre
Kanin	Kjøtt, ull, skinn og huder	10 uker ⁴⁴
Storfe og småfe	Melk	6 måneder
Fjørfe	Egg	6 uker

⁴⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 2.1.

⁴¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.4.

⁴² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 2.2.1.

⁴³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 2.2.1

⁴⁴ Jf. økologiforskriften §8.

4.1.1 Samtidig omlegging av arealer og husdyr ⁴⁵

Dersom omleggingen til økologisk drift skjer samtidig for hele driftsenheten (besetning, beiter og andre arealer til fôrproduksjon), kan den samlede karenstiden for besetning, beiter og arealer som benyttes til dyrking av fôr, reduseres til to år, forutsatt at:

- a) dyrene var på driftsenheten før omleggingen startet
- b) arealene ble brukt til dyrking av fôr eller til beiter før omleggingen
- c) minst 50 % av fôret til dyrene må komme fra driftsenheten

Nytt leid areal eller dyr som er tatt inn i driften etter startdato for samtidig omlegging er ikke omfattet av denne ordningen

Samtidig omlegging må avklares i driftsbeskrivelsen.

4.2 Godkjenning og identifikasjon av animalske produkter

I økologisk husdyrhold skal alle enkelt dyr på en og samme driftsenhet oppdrettes i samsvar med reglene for økologisk produksjon⁴⁶.

Dersom enkelt dyr i en ellers godkjent besetning ikke tilfredsstillende kravene – f.eks. fordi de er nyinnkjøpte eller på grunn av sykdomsbehandling – skal disse lett kunne identifiseres, og produkter fra slike enkelt dyr kan ikke omsettes som økologiske før etter en karenperiode eller en tilbakeholdelsestid for legemiddelbruk⁴⁷.

En og samme besetning kan ikke veksle mellom å bli drevet økologisk og konvensjonelt⁴⁸.

Dyr og husdyrprodukter skal kunne identifiseres på alle stadier i produksjon, tilberedning, transport og markedsføring⁴⁹.

4.3 Parallellproduksjon

Økologisk og konvensjonell produksjon inne samme virksomhet kalles parallellproduksjon. En virksomhet omfatter skifter, luftegårder, bygninger og lokaler, inkludert blant annet lager for fôr og strø. Økologiske driftsenheter skal være klart atskilt fra konvensjonelle driftsenheter⁵⁰.

Det er tillatt med både økologisk og konvensjonell husdyrproduksjon som atskilte driftsenheter innen samme virksomhet under følgende forutsetninger:

- a) ved oppdrett av ulike arter⁵¹

⁴⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 2.3.1

⁴⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.5.

⁴⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, A2, 2 og 3.

⁴⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.2

⁴⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.3.1.

⁵⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser, A.

⁵¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.6.

- b) den økologiske produksjonen skjer i en driftsenhet der husdyrrom og arealene er klart atskilt fra konvensjoenelle enheter
- c) produsent kan dokumentere klar atskillelse ved innkjøp av økologisk og konvensjonelle innsatsvarer og dyr (regnskap/bilag)
- d) Den konvensjonelle driftsenheten skal være tilgjengelig for fysisk inspeksjon⁵²

Det er forbudt å oppbevare andre innsatsvarer på en økologisk driftsenhet enn de som er tillatt brukt i økologisk landbruk

Dersom det er aktuelt med både økologisk og konvensjonell produksjon på virksomheten, må det gå fram av driftsbeskrivelsen hvor de økologiske og ikke-økologiske dyrene er plassert. Rutiner for atskilthet når det gjelder fôring, fôrlager, merking, beitebruk osv. må beskrives i driftsbeskrivelsen. Det er altså lov å ha for eksempel økologisk småfe og konvensjonelle storfe på driftsenheten, men det er krav om atskilt bygninger eller lokaler osv. Ved f.eks. omlegging av melkekyr er det et krav om at alle ungdyr, inkludert oksekalver, starter omlegging samtidig.

4.3.1 Unntaksmuligheter for parallellproduksjon av samme art

I forbindelse med forskning og undervisning kan det søkes om tillatelse til parallellproduksjon av samme art husdyr.

En forutsetning for at en driftsansvarlig kan drive økologisk og konvensjonelt med samme art husdyr, er at produksjonene skjer på ulike driftsenheter med separate regnskap.

4.4 Dyrenes opprinnelse og innkjøp av dyr

Ved valg av raser og avlsdyr skal det tas hensyn til dyrenes evne til å tilpasse seg de lokale forholdene på driftsenheten, deres levedyktighet og motstandsdyktighet mot sykdommer. Raser som er disponert for spesielle sykdommer eller helseproblemer skal ikke brukes⁵³.

Ved etablering av husdyrbesetning skal dyrene i utgangspunktet være økologisk godkjent. Som et unntak kan man legge om egne dyr som allerede finnes på driftsenheten. Dette avklares i driftsbeskrivelsen⁵⁴.

Ved produksjon basert på kastrater, må innkjøpte dyr være økologiske⁵⁵.

Det er ingen begrensinger i antall økologiske dyr man kan kjøpe inn til driftsenheten.

Ved innføring av dyr fra andre besetninger skal det legges særlig vekt på dyrehelsetiltak. Mattilsynet kan på bakgrunn av lokale forhold iverksette særlige tiltak⁵⁶.

⁵² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Særlige bestemmelser, A2, 4.

⁵³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.1.

⁵⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.2 – 3.3.

⁵⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.2.

⁵⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.13.

4.4.1 Førstegangs etablering av husdyrbesetning ⁵⁷

Ved førstegangs etablering, og dersom det ikke er mulig å skaffe økologiske dyr, kan kontrollorganet gi tillatelse til at det kjøpes inn konvensjonelle dyr. Dette er bare mulig dersom: (se punkt 4.4.4):

- a) økologisk fôring og stell starter når dyr ankommer gården.
- b) følgende alders- og vektgrenser følges:
 - unghøner til eggproduksjon er maksimalt 18 uker gamle. (For å unngå en periode med ikke-økologiske egg, anbefales å kjøpe inn 15-16 uker gamle unghøner.)
 - fjørfe til kjøttproduksjon under tre dager gamle (se også punktet om fjørfe, 4.13).
 - kalver og føll til avl innføres straks etter avvenning, eller maksimalt seks måneder gamle.
 - søyer og geiter til avl innføres straks etter avvenning, eller maksimalt to måneder gamle.
 - smågriser til avl innføres straks etter avvenning, eller maksimalt 35 kg tunge.

4.4.2 Fornying eller gjenetablering av husdyrbesetning

Ved fornying eller gjenetablering av besetning, og dersom det ikke er mulig å skaffe økologiske dyr, kan kontrollorganet gi tillatelse til å kjøpe inn konvensjonelle dyr. Dette er bare mulig dersom: (se punkt 4.4.4):

- det har oppstått høy dødelighet hos dyrene på grunn av sykdom eller andre alvorlige omstendigheter (f.eks. brann, flom o.l.).
- følgende alders- og vekstgrenser følges:
 - unghøner til eggproduksjon maksimalt 18 uker gamle .
 - fjørfe til kjøttproduksjon yngre enn tre dager gamle (se også punktet om fjørfe, 4.13).
 - smågris til avl innføres så snart de er avvent, eller maksimalt 35 kg tunge.

4.4.3 Fornying med konvensjonelle hundyr for avl ⁵⁸

Ved mangel på økologiske dyr kan en besetning etter tillatelse fra kontrollorganet fornyes med konvensjonelle hundyr for avl som ikke enda har født. Følgende begrensninger gjelder: (se punkt 4.4.4)

- inntil 10 % årlig fornying av antall voksne dyr i en besetning av storfe og hest.
- inntil 20 % årlig fornying av antall voksne dyr i en besetning av svin og småfe.
- kun fornying med ett konvensjonelt dyr per år for driftsenheter med mindre enn ti storfe eller hester og fem svin eller småfe.

Disse prosentandelene kan forhøyes til 40 % etter tillatelse (se punkt 4.4.4) fra kontrollorganet i følgende tilfeller:

- ved betydelig utvidelse av besetningen, ved utskifting av rase eller ved utvikling av en ny spesialisering av besetningen. F.eks. ved overgangen fra melke- til kjøttproduksjon ved å inseminere melkekyr med kjøttfesæd.

⁵⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999 og fo. (EF) nr. 2254/2004) Vedlegg I, B, 3.4 – 3.7.

⁵⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.8 – 3.9.

- ved innkjøp av bevaringsverdige husdyrraser

4.4.4 Vilkår for å få tillatelse til å kjøpe inn konvensjonelle dyr

For punkt 4.4.1, 4.4.2 og 4.4.3 gjelder at søknad om tillatelse må sendes kontrollorganet før innkjøp av konvensjonelle⁵⁹. Søknaden må inneholde en bekreftelse på at det er gjort anstrengelser for å skaffe økologiske dyr, og at slike ikke er å få tak i.

Alle konvensjonelle dyr som innføres til en økologisk besetning, må gjennomgå en karensperiode før dyret eller produkter fra dyret kan omsettes som økologisk⁶⁰.

Forhold rundt innkjøp av konvensjonelle dyr avklares i driftsbeskrivelsen. Se også punkt 4.2, ”Godkjenning og identifikasjon av animalske produkter”.

4.4.5 Fornyning med konvensjonelle hanndyr for avl⁶¹

Det er tillatt å innføre ikke-økologiske hanndyr til avl forutsatt at fôring og stell er i henhold til økologiregelverket så lenge dyrene står i den økologiske besetningen.

4.5 Transport av dyr⁶²

Den som står ansvarlig for transporten er ansvarlig for at reglene overholdes.

Det er viktig å minske påkjenninger for dyrene i forbindelse med transport, både ved transport til beite, salg og kjøp av livdyr, og transport til slakteri. Produkter fra økologisk godkjent husdyrhold skal være et resultat av miljø- og dyrevennlig produksjon i alle ledd. Forhold som ventilasjon, temperatur, opp- og avlastingsforhold, samt dyretetthet og kvalitet på transportbil er viktig for å ha et etisk godt dyrehold. Kortest mulig transporttid er vesentlig, og nærmeste slakteri bør brukes der det er mulig.

Under transporten skal det sikres at dyrene i minst mulig grad utsettes for stress:

- a) Dyr, som vanligvis ikke er bundet, må ikke bindes under transporten
- b) Dyr skal transporteres i de grupper de gikk i før transporten
- c) Lasting og lossing skal skje så skånsomt som mulig.

Det er tillatt å transportere økologiske og konvensjonelle dyr sammen, men de økologiske dyrene må være lett identifiserbare ved merking⁶³.

4.6 Fôr

Fôringen må være allsidig og tilpasset behovene til de enkelte dyreslag. Husdyrene skal ha rikelig tilgang til fôr, men gjennom fôringsopplegget skal dyrene ikke presses til unormal høy

⁵⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999 og fo. (EF) nr. 2254/2004) Vedlegg I, B, 3.3 – 3.9.

⁶⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.12.

⁶¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.11.

⁶² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.2.

⁶³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.3.1.

ytelse, og fôringen bør også være innrettet for å minske behovet for spesielle mineral- og vitamintilsetninger⁶⁴. Gården bør i størst mulig grad være selvforsynt med økologisk fôr.

Dyrene skal oppdrettes med økologisk fôr. Dyrene skal fortrinnsvis fôres med fôr fra egen driftsenhet. I mangel av slikt fôr, kan fôr fra andre virksomhet som driver økologisk benyttes⁶⁵.

For drøvtyggere og hester skal minst 50 % av fôret komme fra egen gård eller være produsert i samarbeid med andre gårder som driver økologisk. Utmarksbeite inngår ikke ved utregning av selvforsyningsgrad.

Det er ikke tillatt å bruke andre animalske eller mineralske fôrvarer eller tekniske hjelpemidler enn de som står oppført i Liste 3 (gruppe B-D).

4.6.1 Melk⁶⁶

Alle pattedyr skal fra fødselen fôres med naturlig melk, helst morsmelk, i en minimumsperiode på:

- tre måneder for storfe og hester
- 45 dager for sau og geit
- 40 dager for svin

Kalver skal kunne die i minst tre dager etter fødselen. Ved kortere dieperiode enn én måned skal kalver kunne drikke av smokk fram til de er én måned gamle⁶⁷.

Tilbakeholdt melk (i forbindelse med legemiddelbruk) skal kunne brukes som økologisk fôrandel fra den dagen ordinær tilbakeholdelsestid for legemiddelet er over. I perioden for ordinær tilbakeholdelsestid må melken regnes som ikke-økologisk fôrandel. Melk som holdes tilbake som følge av behandling med antibiotika eller kjemoterapeutika kan ikke brukes som fôr til økologiske dyr før etter femte dag etter siste behandling. Fôring med tilbakeholdt melk etter denne tid, regnes som økologisk fôrandel. Tilbakeholdt melk kan ikke inngå i fôret til dyr den siste måneden før slakting⁶⁸.

4.6.2 Beiter og Grovfôr⁶⁹

Fôringen av planteetende dyr (drøvtyggere og hest) skal baseres på størst mulig bruk av beiter, i den grad beiter er tilgjengelige til forskjellige tider av året. Lam, kje og kalv skal gå gradvis over fra melkefôring til beitebruk etter som de vokser til (se punkt 4.6.1). Over 50 % av grovfôret, regnet i tørrstoff og pr. dag, skal tas opp på beite i beitesesongen.

Grovfôret, f.eks. ferskt gras, høy, silo, rotvekster, løv eller frukt- og grønnsaksrester, skal utgjøre minst 60 % av tørrstoffet i dagsrasjonen for dyr eldre enn 6 måneder. I de tre første månedene av laktasjonsperioden kan det tillates at prosentandelen reduseres til 50 % for hvert dyr per dag.

⁶⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.1.

⁶⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg I, B, 4.3.

⁶⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.5.

⁶⁷ Jf. økologiforskriften §13.

⁶⁸ Jf. økologiforskriften §12.

⁶⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.7.

Grovfôr skal inngå i dagsrasjonen til svin og fjørfe⁷⁰.

4.6.3 Beitebruk

Økologiske og konvensjonelle dyr skal i utgangspunktet ikke gå sammen på beite (se punktet om parallellproduksjon, 4.3)⁷¹.

Etter tillatelse kan konvensjonelle dyr i et begrenset tidsrom hvert år bruke de økologiske innmarksbeitene. Dette avklares i driftsbeskrivelsen for hvert enkelt tilfelle. Det er en forutsetning at den totale husdyrgjødselmengde ikke overstiger 17 kg total-nitrogen pr. daa og år på beitet.

Alle beiter i nasjonalparker, naturreservater, samt beiteområder i fjellbjørkeskog og over tregrensen, regnes som økologisk fôr⁷². Bruk av denne typen fellesbeiter må avklares i driftsbeskrivelsen⁷³. Det kan også gis tillatelse til at økologiske dyr kan benytte fellesbeiter i utmark som ikke kommer inn under denne typen områder, forutsatt at det ikke er brukt andre gjødsel-, jord- eller plantevernmidler enn dem som er tillatt i henhold til Liste 1 og 2.

Dokumentasjonen som må foreligge er:

- a) kart over området
- b) Debios P3-skjema eller egenerklæring/bekreftelse fra grunneier(e), landbrukskontor eller annen uavhengig tredjepart på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet de siste tre åra

Omsetning av produkter (melk, melkeprodukter) fra økologiske dyr på fellesbeite må avklares i driftsbeskrivelsen.

4.6.4 Karensfôr⁷⁴

For definisjon av karensfôr henvises til tabellen under punktet "Karenstider" i delen om planteproduksjon (punkt 3.2.1).

Det er tillatt å bruke innkjøpt fôr fra karensarealer med inntil 30 % av den totale fôrresasjonen på årsbasis, regnet i tørrstoffinnhold og samlet for besetningsgrupper. Når karensfôrvekster kommer fra egen driftsenhet, kan denne andelen forhøyes til 60 %.

Fôr fra arealer i 1. års karens må brukes og omsettes som konvensjonelt. Fôr fra egne arealer i 2. års karens kan brukes og omsettes som karensfôr⁷⁵.

4.6.5 Bruk av konvensjonelt fôr

Det er tillatt å bruke en viss andel konvensjonelt fôr når den driftsansvarlige ikke er i stand til å skaffe fôr som utelukkende kommer fra økologisk produksjon. Muligheten til å bruke

⁷⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.11.

⁷¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.7.

⁷² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.6.

⁷³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 1.8.

⁷⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999 og fo. (EF) nr. 223/2003) Vedlegg I, B, 4.4.

⁷⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Artikkel 4, 24.

konvensjonelt fôr er en overgangsordning som gradvis blir trappet ned ettersom tilgangen til økologisk fôr er forventet å bli bedre. De høyeste prosentandeler konvensjonelt fôr som er tillatt brukt, regnet på årsbasis og tørrstoffinnhold, er ('fôr-år', og ikke kalender-år, kan benyttes ved utregning):

- 5 % for drøvtyggere og hest fram til 31.12.2007.
- 15 % for andre dyreslag fram til 31.12.2007. Deretter 10 % fra 31.12.2007 til 31.12.2009. Deretter 5 % fra 31.12.2009 til 31.12.2011.

Høyeste andel konvensjonelt fôr i dagsrasjonen til enkeltdyr er 25 %⁷⁶.

Det har blitt utarbeidet en liste over fôrvarer som ikke er tilgjengelige som økologiske. Det er ikke nødvendig å søke om tillatelse for å få bruke konvensjonell vare av disse fôrvarene.

Oversikt over disse fôrvarene er tilgjengelig på Mattilsynets nettsider

(www.mattilsynet.no, under tema 'økologisk'). Det vil kunne bli forandringer på lista ettersom tilgangen til økologisk fôr forandres.

Ved behov for å bruke andre konvensjonelle fôrvarer en de som står på nevnte liste må produsentene søke om tillatelse fra kontrollorganet. Det vil ikke kunne bli gitt tillatelse til å bruke konvensjonelle fôrvarer som inneholder en eller flere ingredienser eller tekniske hjelpemidler som ikke står oppført i Liste 3 i denne veilederen. En søknad må inneholde;

- a) bekreftelse på at økologisk fôr ikke er å oppdrive (for grovfôr er det tilstrekkelig med en bekreftelse på at en har etterspurt fôret lokalt, dvs. det er ikke nødvendig å undersøke tilgangen på økologisk fôr i andre landsdeler)
- b) begrunnelse for hvorfor man må bruke nettopp dette konvensjonelle fôret (f.eks. anbefaling/uttalelse fra fôrveileder)

Halm som er behandlet med ammoniakk eller lut, regnes som konvensjonelt fôr⁷⁷.

Ved stort avlingstap eller avlingssvikt, pga ekstremt vær (et område registrert som avlingsskadeområde av myndighetene), utbrudd av smittsomme sykdommer, forurensning av giftige stoffer eller brann, kan myndighetene tillate en høyere prosentandel konvensjonelt fôr for en begrenset periode og for et avgrenset/spesifikt område. Prosentandel konvensjonelt fôr tillatt brukt i slike tilfeller må vurderes fra sak til sak⁷⁸. En søknad må da sendes kontrollorganet – se punkt a) og b) over.

4.6.6 Ensileringsmidler⁷⁹

Under fôrvarer i Liste 3, del D, er det oppført en rekke fôrvarer, enzymer, bakterier og organiske syrer som bl.a. kan brukes til ensilering. Disse kan brukes uten spesiell tillatelse. For oppdatert liste over produktnavn, ta kontakt med kontrollorganet (www.debio.no)

⁷⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg I, B, 4.8.

⁷⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg II, C.

⁷⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg I, B, 4.9

⁷⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg II, D.

4.6.7 Oppsummering, bruk av ulike typer fôr ⁸⁰

	Storfe, hest, småfe	Svin og fjørfe
Fôrandel fra egen virksomhet	Minst 50 % må komme fra egen virksomhet	Ingen krav
Økologisk fôr	Ingen øvre grense	Ingen øvre grense
Karensfôr	Innkjøpt fôr: maksimalt 30 % Dyrket på egen gård: maksimalt 60 %	Innkjøpt fôr: maksimalt 30 % Dyrket på egen gård: maksimalt 60 %
Grovfôr	Minimum 60 %. Unntak: minimum 50 % de første 3 måneder av laktasjonen	Fri adgang for svin. Adgang i dagtimene for alt fjørfe.
Ikke-økologisk fôr	Maksimalt 5%, regnet på årsbasis og i energiinnhold (fram til 31.12.2007) Ved uforutsette hendelser kan kontrollorganet gi særskilt tillatelse	Maksimalt 20 %, regnet på årsbasis og i energiinnhold (fram til 31.12.2007, deretter en nedtrapping) Ved uforutsette hendelser kan kontrollorganet gi særskilt tillatelse

4.7 Sykdomsforebygging og veterinærbehandling

Forebyggende dyrehelsetiltak står sentralt i økologisk husdyrhold og skal bygge på følgende prinsipper⁸¹:

- a) valg av egnede raser eller avlsdyr
- b) et dyrehold tilpasset de forskjellige artenes behov, som fremmer stor motstandsdyktighet mot sykdom og forebygger infeksjoner
- c) bruk av fôr av god kvalitet sammen med regelmessig mosjon og tilgang til beiter, noe som stimulerer dyrets naturlige immunforsvar (f.eks. sambeiting eller vekselbeite for å redusere parasitpress)
- d) passende besetningsstørrelse for å unngå dyrehelseproblemer som kan oppstå som følge av for stor tetthet

Når dyr likevel blir syke eller skadet, skal de behandles omgående, og om nødvendig flyttes til egne sykebinger eller sykerom⁸². Hensynet til dyrets velbefinnende må være overordnet, slik at ikke nødvendig legemiddelbruk unnlates selv om det medfører utvidet tilbakeholdelsestid eller tilbaketrekking av økologisk godkjenning.

Ved sykdom skal hensynet til dyrevern være avgjørende for valg av behandlingsmetode. Valg av behandlingsmetode bør skje i samråd med veterinær. Bruk av kjemisk eller syntetisk fremstilte legemidler bør begrenses mest mulig. Naturlige terapeutiske midler og metoder bør vektlegges, og følgende type produkter foretrekkes⁸³;

⁸⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999, fo. (EF) nr. 223/2003 og fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg I, B, 4.

⁸¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.1 – 5.2.

⁸² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.3.

⁸³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.4.

- fytoterapeutiske produkter (f.eks. planteekstrakter (unntatt antibiotika) essenser osv.)
- homeopatiske produkter (f.eks. vegetabiliske, animalske eller mineralske stoffer)
- mikronæringsstoffer og produkter som står oppført i Liste 3.

Dersom slike produkter skulle vise seg å være uten effekt i det aktuelle tilfellet, kan det brukes antibiotika eller medisiner av syntetisk opprinnelse under veiledning fra veterinær. Det samme gjelder om det ikke er tilgang på slike produkter, eller personell med kompetanse til å bruke dem. Bruk av kjemiske eller syntetiske veterinærpreparater til forebyggende behandling er forbudt, bortsett fra ved vaksinerings, parasittbehandling og behandling pålagt av myndighetene⁸⁴.

Det er ikke tillatt å bruke legemidler/preparater beregnet på å fremme vekst eller produksjon (herunder antibiotika og andre kunstige vekstfremmende hjelpemidler). Kontrollorganet kan tillate at enkeltstående dyr behandles med hormoner som en form for terapeutisk veterinærbehandling⁸⁵.

Tilbakeholdelsestiden for økologiske dyr eller produkter ved bruk av reseptpliktig veterinærmedisin er dobbelt så lang som i konvensjonelt landbruk. Syntetiske medisiner som ordinært ikke har tilbakeholdelsestid, har i økologisk produksjon tilbakeholdelsestid på 48 timer⁸⁶.

Behandlede dyr eller produkter fra disse kan ikke markedsføres som økologiske før dobbel tilbakeholdelsestid er over. I løpet av ett år kan det tillates maksimalt tre behandlinger med legemidler med tilbakeholdelsestid for at dyrene eller produkter fra dyrene skal kunne omsettes som økologiske. Med én behandling menes alle de tiltak som gjøres for å kurere én sykdom eller skade. Dersom et dyr får flere enn tre behandlinger i løpet av et år, må ny karenstid påbegynnes for dyret. Vaksinerings, parasittbehandling og behandling pålagt av myndighetene regnes ikke med i antall behandlinger nevnt ovenfor⁸⁷.

All bruk av terapeutiske midler/legemidler skal føres i helsekortet. Dyr som er blitt behandlet, skal identifiseres tydelig, per parti, gruppe eller bunge for fjørfe og gris, og enkeltvis for andre dyr⁸⁸.

4.8 Reproduksjon⁸⁹

Naturlig bedekning er ønskelig, og er å foretrekke. Forholdene bør legges til rette for naturlig bedekning dersom det er praktisk gjennomførbart, men inseminering er tillatt. Andre former for kunstige eller assisterte reproduksjonsmetoder (for eksempel embryooverføring) er forbudt.

⁸⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.5 b.

⁸⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.5.

⁸⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.7.

⁸⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.8.

⁸⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.6.

⁸⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 4.1.1.

Medisinsk brunstregulering og brunstframkalling er ikke tillatt. Bruk av brunstmidler til fjerning av f.eks. cyster eller gult legeme kan imidlertid tillates ved behandling av enkelt dyr⁹⁰. Søknad om tillatelse må sendes kontrollorganet før bruk.

4.9 Fysiske inngrep⁹¹

Følgende inngrep er ikke tillatt:

- nebbtrimming, halekupering, kamklipping
- trynering på gris
- tannklipping av gris

Følgende inngrep er tillatt:

- kastrering, forutsatt at dette utføres på tilpasset alderstrinn, av kvalifisert personell og med minst mulig lidelse for dyret
- tannsliping av spedgris

4.10 Besetningstetthet⁹²

Besetningstettheten i en økologisk driftsenhet kan ikke være høyere enn det som fremgår av Liste 5.

Tallene viser antall dyr i forhold til tilgjengelig jordbruksareal. Begrensningene er gjort i overensstemmelse med kravene for tilførsel av husdyrgjødsel til økologisk areal. Tallene viser altså hvor mange dyr man kan ha per. daa, uavhengig av om de er økologiske eller konvensjonelle, innenfor maks grense for tilført husdyrgjødsel. Høyere besetningstetthet kan aksepteres om man samarbeider med andre gårder om spredeareal (se punkt 3.4 om næringstilførsel).

4.11 Husdyrrom

Forholdene i husdyrrommene skal være tilpasset dyrenes naturlige behov og instinkter, som f.eks. behovene for tilstrekkelig bevegelsesfrihet og velvære, for å unngå unødig stress og smerte. Dyrene skal ha lett tilgang til fôr og reint vann. Bygningen skal ha god ventilasjon og tilgang på dagslys⁹³.

Dyretettheten i bygningen skal sikre dyrenes velvære og velferd. Den skal avpasses dyrenes atferdsmessige behov, som særlig avhenger av gruppas størrelse og dyrenes kjønn. Innearealet skal være så stort at dyrene kan stå naturlig, lett legge seg ned, snu seg, stille seg, innta alle naturlige stillinger og foreta alle naturlige bevegelser⁹⁴.

⁹⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 5.5a

⁹¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.2 – 6.1.3.

⁹² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 7.2 og Vedlegg VII.

⁹³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.1.

⁹⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.

Krav til inneareal og andre egenskaper ved husdyrrommene, beregnet på forskjellige dyrearter og –grupper, er fastsatt i Liste 6. Det nettoareal, som et dyr skal ha til rådighet, er det areal, som dyret har adgang til til enhver tid. Melkeanlegg, fôrbrett og arealer forbeholdt røkterne kan derfor ikke regnes som en del av nettoarealet⁹⁵. Kravene til inneareal for storfe, småfe og griser gjelder for nye bygninger oppført etter 01.01.2001. For bygninger oppført før 01.01.2001 gjelder disse kravene først fra 01.01.2011. Det vil si at i hus bygd før 2001 gjelder de samme kravene i økologisk husdyrhold som i konvensjonelt husdyrhold fram til 2011.

Gulvet i binger/båser skal være jevnt, men ikke glatt (se unntak for sau, punkt 4.11.3). Minst halvparten av det samlede gulvarealet (se kravene i Liste 6) skal være tett, det vil si ikke bestå av spalte- eller strekkmetallgolv. Tabellen under viser minimumsarealet i binger og båser som skal være tett golv⁹⁶.

	Levendevekt, kg	Del av innearealet (minimum) som skal ha tett golv, m ² /dyr
Melkekyr/ammekyr		3,0
Avlsokse		5,0
Kviger og oksekalver	Inntil 100	0,75
	Inntil 200	1,25
	Inntil 350	2,0
	Over 350	2,5 (min. 0,5 m ² /100 kg)
Oppbundne hanndyr, eldre enn ett år	Inntil 350	2,0
	Over 350	2,5 (min. 0,5 m ² /100 kg)
Purker som dier		3,75
Slaktegris		0,5
Avlspurker		1,25
Avlsråner		3,0
Geit		0,75
Kje		0,18

Husdyrrom skal ha en bekvem, ren og tørr ligge- og hvileplass av tilstrekkelig størrelse (Liste 5), som skal bestå av en solid konstruksjon uten gulvrist. Hvileområdet skal ha tilstrekkelig med tørt strø. Med ”tilstrekkelig strø på hvilearealer” menes at dyrene kan holde seg tørre og rene. Strøet skal bestå av halm, flis eller annet egnet naturmateriale. Til forbedring og berikelse av strøet kan de mineralproduktene som står oppført i Liste 3 C brukes i samsvar med gitte betingelser⁹⁷.

Halm til strø trenger ikke være økologisk, men må ikke være dyrket med andre innsatsmidler enn de som er nevnt i Liste 2. Flis skal komme fra ubehandlet trevirke⁹⁸.

⁹⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.3. og Vedlegg VIII.

⁹⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.5 og Vedlegg VIII.

⁹⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.6.

⁹⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg II, B, 8.3.6.

4.11.1 Oppbinding⁹⁹

Binding av dyr er ikke tillatt. Kontrollorganet kan ved søknad likevel tillate binding av enkelte dyr når dyreeier kan begrunne at det er nødvendig av hensyn til dyrenes sikkerhet eller velferd og forutsatt at det er for et begrenset tidsrom. Et eksempel kan være vær i parringstiden eller ved tjoring på beite. Dette må avklares i driftsbeskrivelsen.

4.11.2 Husdyrrom: spesielt for storfe¹⁰⁰

Det er unntak fra bestemmelsene om forbud mot binding av storfe i bygninger som var oppført før 24. august 2000. En forutsetning er at dyrene får individuelt stell, godt med strø og mulighet til regelmessig mosjon. Unntaket gjelder til 01.01.2011.

En forutsetning for unntak fra bestemmelsene om binding av storfe er at;

- det er etablert luftegård, slik at dyrene kan luftes også utenom beitesesongen
- lufting i utgangspunktet praktiseres daglig, men minimum 2 ganger per uke for alle dyr

Oppbinding av storfe avklares i driftsbeskrivelsen. Se også punkt 4.12 om ”utearealer”.

Kalver eldre enn en uke skal ikke holdes i enkeltbinger beregnet på kun ett dyr¹⁰¹. Kalver som er over en uke gamle og er på samme alderstrinn skal altså gå sammen. Fellesbinger gir sosial kontakt og større mulighet til fysisk aktivitet. Kalvene skal se og komme i berøring med andre dyr. Arealkrav fremgår av Liste 5.

4.11.3 Husdyrrom: spesielt for sau

Sau er unntatt fra kravet om tilgang til tett liggeunderlag¹⁰². Det vil si at strekkmetall eller spaltegulv kan brukes over hele bingen. Dyra skal likevel ha tilgang til en bekvem, tørr og trekkfri liggeplass. Det er også krav om at små lam skal ha tilgang til tett liggeunderlag med tilfredsstillende varmetekniske egenskaper¹⁰³.

4.11.4 Husdyrrom: spesielt for griser¹⁰⁴

Purker skal holdes i grupper, bortsett fra i siste del av drektighetsperioden og i ammeperioden. Smågriser kan ikke holdes i flat-decks eller i bur. Dyrene skal kunne gjøre fra seg og rote med trynet under opphold på innearealet. Til roting kan det brukes ulikt materiale som er generelt tillatt til bruk i økologisk dyrehold (se Liste 1 over gjødselmidler m.m. og Liste 3 for fôrvarer).

⁹⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.4.

¹⁰⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.5 – 6.1.6.

¹⁰¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.7 og Vedlegg VIII.

¹⁰² Jf. økologiforskriften §10.

¹⁰³ Jf. Forskrift 18. februar 2005 nr. 160 om velferd for småfe, §11.

¹⁰⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.8.

4.11.5 Dyreslag tilpasset helårs utegange ¹⁰⁵

Husdyrrom er ikke påkrevd for dyreslag tilpasset helårs utegang eller der de klimatiske forholda tillater at dyrene lever utendørs. Produsenten må søke Mattilsynet om tillatelse til å drive etter denne driftsformen. Merk at det finnes egne bestemmelser for husdyrrom for f.eks. utegangersau i det generelle regelverket for hold av småfe.

4.11.6 Rengjøring av husdyrrom ¹⁰⁶

Rom, binger, utstyr og redskap skal rengjøres skikkelig for å hindre enhver kryssinfeksjon og utvikling av smittebærende organismer.

Se Liste 4 for hvilke produkter som kan brukes til rengjøring av bygninger og anlegg til husdyr. Bruk av rengjøringsmidler avklares i driftsbeskrivelsen

Se Liste 2 for hvilke produkter som kan brukes for å fjerne insekter og andre skadedyr i bygninger og andre anlegg der det holdes husdyr.

4.12 Utearealer- sommer og vinter

Ved lufting av husdyr bør luftegård/uteareal være tilrettelagt slik at det er uproblematisk for dyrene å gå ut og inn, og at luftegården gir tilstrekkelig beskyttelse mot regn, vind, sol og ekstreme temperaturer. Dyrene må altså ha anledning til å søke ly når de er ute. Luftegårder kan ha helt eller delvis tak, men det er ikke krav om at luftegårder skal være innebygd¹⁰⁷. Vær- og føreforhold, husdyrrase og alder avgjør hvor ofte dyr kan slippes ut utenom beitesesong. Luftegårder skal være utformet slik at lufting kan skje året rundt. Normale vinterforhold i et område, f.eks. sterk vind, mye snø eller regn, skal ikke sette begrensninger til bruk av et uteareal¹⁰⁸.

Minste utendørsareal for de forskjellige husdyrslagene er fastsatt i Liste 6 ¹⁰⁹.

Dyretettheten på innmarks- og utmarksbeiter skal være så lav at det ikke blir omfattende tråkkskader¹¹⁰. Det er en forutsetning at utearealet ikke representerer noen forurensningsfare på grunn av store ansamlinger med gjødsel¹¹¹.

Alle dyr bør ha tilgang til uteareal også utenom beitesesongen. Tilgang til luftegård om vinteren er derimot ikke påkrevd for småfe og storfe i løsdrift, ¹¹².

¹⁰⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.1.

¹⁰⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.5 og Vedlegg II, B 2 og Vedlegg II E.

¹⁰⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.1.2.

¹⁰⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.1.2 og 8.3.1.

¹⁰⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.3 og Vedlegg VIII.

¹¹⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.2.4.

¹¹¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 7.6.

¹¹² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.2.

For oppbundne storfe er det spesielle krav. En forutsetning for unntak fra bestemmelsene om oppbinding av storfe er at ¹¹³;

- a) det er etablert luftegård, slik at dyrene kan luftes også utenom beitesesongen
- b) lufting i utgangspunktet praktiseres daglig, men minimum 2 ganger per uke for alle dyr

Oppbinding av storfe avklares i driftsbeskrivelsen. Se også punkt 4.11.2, ”Husdyrrom: spesielt for storfe”.

Drøvtyggere og hest skal i beiteperioden kunne gå på områder med gode beitemuligheter, og ikke på avgrensede områder hvor fôr må fraktes inn ¹¹⁴. Beiteperioden defineres som tiden fra graset er 5-10 cm og så lenge det er gjenvekst på graset. Beite er grasmark der dyra har tilgang til grøde på rot, og dyret skal altså høste grøden selv.

Også okser over ett år skal ha tilgang til beiter eller luftegårder. Okser over ett år gamle kan holdes i et husdyrrom med fri adgang til en luftegård hele året, i stedet for å gå på beite i sommerperioden ¹¹⁵.

Griser skal også ha tilgang til utendørsarealer. Dyrene skal kunne gjøre fra seg og rote med trynet under opphold på utearealet. Purker skal være ute minst 120 dager i året, og kan altså holdes inne i dieperioden. Som unntak fra krav om tilgang til uteareal kan den siste oppfôringsfasen for slaktegris finne sted innendørs forutsatt at perioden innendørs ikke overstiger en femtedel av dyrenes levetid, og ikke under noen omstendighet overstiger tre måneder ¹¹⁶.

4.13 Spesielle regler for fjørfe

4.13.1 Husdyrrom for fjørfe

Se også generelle regler om husdyrrom, punkt 4.11.

Fjørfe skal oppdrettes frittgående og ikke holdes i bur ¹¹⁷.

Bygninger til alt fjørfe skal oppfylle følgende minstekrav: ¹¹⁸

- a) minst en tredel av gulvarealet skal være fast (ikke ha spalter eller strekkmetall) og være dekket med strø i form av halm, flis, sand, torv eller annet

¹¹³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.5 – 6.1.6.

¹¹⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg II, B, 8.3.1.

¹¹⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.3.

¹¹⁶ Jf. økologiforskriften §9 og §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.4.

¹¹⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.1.

¹¹⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.3.

- b) i husdyrrom til verpehøner skal en tilstrekkelig stor del av nettogulvarealet, være beregnet på oppsamling av gjødsel, f.eks. under vaglepinnene
- c) husdyrromma skal ha vaglepinner som i antall og størrelse skal være tilpasset flokkens omfang og fuglenes størrelse, som fastsatt i Liste 6.2.
- d) I husdyrrom til verpehøner skal det være tilgang til verpekasser, se Liste 6.2.
- e) husdyrrom skal ha inngang- og utgangsåpninger av en størrelse som passer til fuglene, og med en samlet lengde på minst 4 m per 100 m² av det arealet i huset som fuglene har tilgang til
- f) største flokkstørrelse er: 4800 kyllinger 3000 verpehøner 5200 perlehøns
 - 4000 moskusender eller pekingender (hunner)
 - 3200 moskusender eller pekingender (hanner) eller andre ender
- g) det samlede husarealet som brukes til fjørfekjøtt produksjon på en enkelt driftsenhet, skal ikke overstige 1 600 m²

En avdeling i et fjørfehus skal bare inneholde en flokk. Hvis et fjørfehus deles i flere avdelinger, skal oppdelingen bestå av en fast skillevegg fra gulv til tak, som sikrer at flokken i den ene avdelingen ikke kan se og kun vanskelig høre dyrene på den andre siden. Det er mulig å ha gjennomgående fôringsanlegg, eggtransportbånd, ventilasjonshull m.m.

For verpehøner kan naturlig dagslys suppleres med kunstig belysning for å sikre lys i inntil 16 timer hver dag, forutsatt en sammenhengende hvileperiode om natten uten kunstig lys på minst åtte timer¹¹⁹.

Av hygieniske grunner skal bygningene tømmes for alle fjørfe mellom hvert innsett. I denne perioden skal bygningene og utstyret rengjøres og desinfiseres¹²⁰.

4.13.2 Luftegård

Fjørfe skal ha tilgang til en utendørs luftegård når værforholdene tillater det, og skal når det er mulig, ha slik tilgang i minst en tredel av livet sitt. Disse utendørs luftegardene skal være dekket hovedsakelig med vegetasjon, gi rimelig ly og gi dyrene lett tilgang til mat og vann. Forholdene skal tilrettelegges med overbygget utgang/ly slik at fjørfe vil gå ut og benytte luftegården, f.eks. med å henge nett (kamouflasjenett) over deler av ut/inngangen. Tiltak i forhold til opplæring av fjørfe til å bruke utearealet daglig skal beskrives i driftsbeskrivelsen¹²¹.

Vannfugler skal ha tilgang til bekk, elv, vann eller damanlegg når værforholdene tillater det. Arealene må tilrettelegges slik at hygieniske forhold kan sikres, f.eks. ved at damkanter steinsettes el.¹²²

Luftegardene skal stå ubenyttet i en periode på 3 måneder mellom hvert innsett. Hensikten med å la utearealet "hvile", er å gi mulighet for etablering av ny vegetasjon og sanere smitte.

¹¹⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.4.

¹²⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.6.

¹²¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.5.

¹²² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.2.

Kravet om hvileperioder for luftegården gjelder ikke små flokker av fjørfe som ikke holdes i luftegårder, og som kan bevege seg fritt hele dagen¹²³.

For utendørs areal skilles det mellom krav for fjørfe i bygninger oppført før 01.01.01 og krav som gjelder for fjørfe i nyere bygninger (jf. Liste 6)¹²⁴. I forhold til kravet til uteareal og overgangsordningen for nye og gamle bygninger, gjelder at;

- for fjørfe i eldre bygninger (oppført før 01.01.01) må utearealet være minst 2,5 m²/høne/år.
- for fjørfe i nye bygninger (oppført etter 01.01.01) må utearealet være minst 4 m²/høne/år. I praksis vil det si at tilgjengelig uteareal er 2 m²/høne/år og hvilearealet er 2m²/høne/år.
- fra 01.01.11 må utearealet være 4 m²/høne for fjørfe i alle bygninger. I praksis vil det si at tilgjengelig uteareal er 2 m²/høne/år og hvilearealet er 2m²/høne/år.

4.13.3 Slaktealder¹²⁵

For fjørfe er minstealder for slakt:

- 81 dager for kyllinger 49 dager for pekingender 70 dager for moskusender hunner og
- 84 dager for moskusender hanner 92 dager for stökkender 94 dager for perlehøns 140 dager for kalkuner og gjess

Alternativt kan langsomtvoksende raser benyttes. Langsomtvoksende slaktekyllingraser defineres i praksis som kyllinger med en veksthastighet, som i gjennomsnitt ikke overstiger 35 gram per dyr per dag. Langsomtvoksende kalkunraser defineres som kalkunkyllinger med en veksthastighet som i gjennomsnitt ikke overstiger 105 gram per hanndyr og 75 gram per hunndyr per dag.

¹²³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.4.6 og økologiforskriften §11.

¹²⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.5.1.

¹²⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.9

4.14 Spesielle regler for kaninhold

4.14.1 Karenstid ¹²⁶

For kaniner gjelder 10 ukers karenstid.

4.14.2 Ute- og inneareal ¹²⁷

Kaniner skal holdes i binger. Slaktedyr og angorakaniner skal holdes i fellesbinger, mens avlsdyr kan holdes i enkeltbinger. Bingene skal ha tett gulv på minst halvparten av arealet for å muliggjøre bruk av strø. Resten av gulvet kan være netting eller spalter. Avlsbinger skal ha redekasser.

Det kan være høyst 25 dyr i hver bing. Minste tilgjengelige areal pr. dyr skal være:

- Angorakaniner: 0,2 m²
- Slaktedyr: 0,3 m²
- Avlsdyr: 0,7 m²

Kaninene skal ha daglig adgang til uteareal når vær og føreforhold tillater det. De kan holdes ute i innhegning eller i flyttbare beitebur. Kaninene skal ha mulighet for å søke skjul på utearealet de benytter.

Uteareal til kaniner skal hovedsakelig bestå av jord med gress og vegetasjon, og kaninene skal ha tilgang på vann på utearealet.

Annethvert år skal utearealet ha en hvileperiode på minst ett år.

4.14.3 Fôring ¹²⁸

Kaniner skal ha minst 60 % grovfôr regnet i energiinnhold og på årsbasis.

Fôrrasjonen til kaninunger skal inneholde naturlig melk fra kanin i minst fem uker etter fødselen.

4.14.4 Reproduksjon ¹²⁹

En kaninhunn skal ikke ha mer enn 4 kull pr. år. Kaninungene skal gå sammen med mora i minst fem uker etter at de er født.

¹²⁶ Jf. økologiforskriften §8, 1. ledd.

¹²⁷ Jf. økologiforskriften §8, 2. – 4. ledd.

¹²⁸ Jf. økologiforskriften §8, 6. ledd.

¹²⁹ Jf. økologiforskriften §8, 5. ledd.

5 Økologisk birøkt

5.1 Generelt om økologisk birøkt

Birøkt gir gjennom bienes pollinering et verdifullt bidrag til beskyttelse og opprettholdelse av miljøet, jordbruket og skogbruket. Birøkt regnes som en del av husdyrholdet, og regler for økologisk birøkt må ses i sammenheng med det øvrige regelverket for økologisk husdyrhold.

Birøkt kan godkjennes i sammenheng med øvrig økologisk drift, men det er også mulig med isolert økologisk godkjenning av bare birøkt. For godkjenning av økologisk birøkt må det være rimelig sikkerhet for et vedvarende driftsopplegg. Birøktet kan ikke drives vekselvis økologisk og konvensjonelt, med mindre kontrollorganet har gitt tillatelse til midlertidig tilbakestilling¹³⁰.

Før produkter kan omsettes som økologiske, må biene gjennom en karenstid. Dette er en tidsperiode hvor reglene for økologisk birøkt følges, men produktene kan ikke omsettes som økologiske¹³¹.

Økologisk godkjenning av produkter fra birøkt er nært knyttet til stellet av bikubene. Godkjenningen avhenger også av forholdene omkring utvinning, foredling og lagring av produktene¹³².

Øvrig regelverk som birøkt er omfattet av gjelder som et tillegg til økologiregelverket.

5.2 Inspeksjon, godkjenning og krav til dokumentasjon

Se den felles veilederen for utfyllende informasjon.

Driftsbeskrivelsen, med tilhørende dokumentasjon, danner grunnlaget for økologisk godkjenning av birøkt¹³³.

Det er utarbeidet et dokument til hjelp ved utfylling av driftsbeskrivelsen. Dette kan finnes på Debios hjemmesider (www.debio.no).

Dokumentasjon som skal være tilgjengelig ved årlig inspeksjon er;

- a) fjorårets og årets regnskap og bilag
- b) økonomisk kartverk over stasjonære biplasser, samt utmarksarealer og vandreplasser
- c) Debios P3-skjema eller annen dokumentasjon ved bruk av utmark
- d) rengjøringsjournal el.
- e) egne noteringer i form av Norges Birøkterlags notatkort, KSL-noteringer el.

¹³⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 3.2.

¹³¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 2.1.

¹³² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 1.1 – 1.2.

¹³³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2491/2001) Vedlegg III, Generelle bestemmelser, 3.

5.3 Omlegging og karenstid

Karenstiden for birøkt er ett år. I karenperioden må produkter fra birøkt omsettes som konvensjonell vare.

5.4 Parallellproduksjon¹³⁴

Når en driftsansvarlig har flere driftsenheter der det drives birøkt i samme område, skal alle driftsenhetene oppfylle kravene til økologisk produksjon. Som unntak fra dette prinsippet kan en driftsansvarlig ha driftsenheter som ikke fullt ut drives i samsvar med bestemmelsene, forutsatt at dette kun gjelder bestemmelsen om bigårdenes plassering. Produkter fra denne driftsenheten kan ikke selges med henvisning til økologisk produksjonsmetode.

Rutiner for atskilthet må avklares i driftsbeskrivelsen. Dette gjelder for alle ulike operasjoner, fra høsting til salg av de ferdige produkter.

5.5 Biens opprinnelse

Ved valg av raser skal det tas hensyn til biens evne til å tilpasse seg lokale forhold, deres levedyktighet og motstandsdyktighet mot sykdommer. Det skal fortrinnsvis brukes europeiske raser av *Apis mellifera* og lokale økotyper av disse (populasjoner som er spesielt tilpasset de lokale forholdene)¹³⁵.

Bigårder skal etableres ved å dele bifolk eller ved å kjøpe svermer eller bikuber som kommer fra driftsenheter som driver økologisk. Bigårder som allerede finnes i driftsenheten kan imidlertid omlegges slik at produktene kan omsettes under betegnelsen økologisk. Genmodifiserte eller klonede dronninger er ikke tillatt brukt¹³⁶.

5.5.1 Fornyng eller gjenetablering av bifolk¹³⁷

For å fornye bigården kan det innføres inntil 10 % av bidronningene og svermene i den økologiske enheten, forutsatt at bidronningene og svermene plasseres i bikuber der de utbygde tavlene eller byggevokstavlene kommer fra økologiske driftsenheter. I så fall er det ikke noen karenperiode.

For gjenoppbygging av bigårder etter sykdom eller uforutsette hendelser, kan det gis tillatelse for å innføre bigårder fra ikke-økologiske driftsenheter dersom økologiske bigårder ikke er tilgjengelige, forutsatt at de underlegges 1 års karenstid.

Søknad om tillatelse til å innføre ikke-økologiske bigårder må sendes kontrollorganet.

Søknaden må inneholde en bekreftelse på at det er gjort anstrengelser for å skaffe økologiske bigårder, og at slike ikke er å få tak i.

¹³⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 1.3.

¹³⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 3.1.

¹³⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 3.2 – 3.3.

¹³⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 3.5 – 3.6.

5.6 Plassering av bigårdene

Det kan ikke drives birøkt i områder der dyrking av konvensjonell raps og rybs utgjør mer enn 5 % av trekkområdet av jordbruksarealet innenfor en radius på 3 km fra bigården¹³⁸.

Bigårdenes plassering skal¹³⁹:

- a) sikre at biene har tilstrekkelige naturlige nektar-, honningdugg- og pollenkilder, samt tilgang til vann.
- b) være plassert slik at nektar- og pollenkildene i en radius på 3 km fra bigården hovedsakelig består av avlinger produsert etter økologisk produksjonsmetode og/eller har et viltvoksende planteliv som ikke er gjenstand for behandling med andre gjødselslag eller plantevernmidler enn de som står oppført i Liste 1 og 2.
- c) være plassert i tilstrekkelig avstand fra alle kilder til forurensning utenom landbruket som for eksempel: bykjerner, motorveier, industriområder, fyllplasser, forbrenningsanlegg for avfall osv.

Kravene gjelder ikke for områder der det ikke forekommer blomstring, eller når biene er i dvale.

Ved bruk av utmark må Debios P3-skjema eller annen dokumentasjon foreligge.

5.7 Fôr¹⁴⁰

Det bør legges til rette for vekst rundt bigården, slik at behovet for kunstig vårfôring reduseres. Trekkområdet må være arealer med økologisk drift eller bestå av villvekster, og det bør være så variert som mulig for å tilfredsstille bienes næringsbehov¹⁴¹.

Når produksjonsperioden er over, bør det være nok honning og pollen igjen i bikubene til at biene kan overvintre. Med de klimatiske forholdene vi har i Norge er det tillatt med kunstig fôring av bifolkene. Til kunstig fôring skal det fortrinnsvis brukes økologisk framstilt honning, helst fra den samme økologiske enheten.

Det kan tillates bruk av økologisk framstilt sukkersirup eller melasse i stedet for økologisk framstilt honning til kunstig fôring, særlig når det er nødvendig på grunn av klimatiske forhold som får honningen til å krystallisere. Slik bruk krever tillatelse fra kontrollorganet¹⁴². Andre typer fôr en de som er nevnte her er ikke tillatt brukt.

For å unngå stor vinterdødelighet bør biene høstfôres med økologisk sukkerløsning/honning som har et askeinnhold fra 0,02-0,45 %. Det anbefales at det tas analyser av fôret som benyttes, slik at birøkteren er sikker på askeinnholdet i det aktuelle fôret.

Kunstig fôring kan i utgangspunktet bare finne sted mellom siste høsting av honning og 15 dager før neste nektar- og honningduggsesong.

Driftsbeskrivelsen skal inneholde type kunstig fôr brukt, datoer for fôring, mengder og de bikubene der det brukes.

¹³⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 4.1 og økologiforskriften §15.

¹³⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 4.2.

¹⁴⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 5.

¹⁴¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 4.2.

¹⁴² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 5.3.

5.8 Sykdomsforebygging og veterinærbehandling

Forebyggende tiltak for å unngå sykdom og smitte i bikubene er avgjørende¹⁴³.

Sykdomsforebygging i birøkt skal bygge på følgende prinsipper:

- a) valg av egnede hardføre raser
- b) anvendelse av visse metoder som fremmer stor motstandsdyktighet mot sykdom og forebygger infeksjoner, som regelmessig utskifting av bidronningene, systematisk kontroll av bikubene for å oppdage unormale helsetilstander, kontroll av droneyngel i bikubene, regelmessig desinfisering av materiell og utstyr, destruering av forurenset materiell eller forurensningskilder, regelmessig utskifting av bivoks og tilstrekkelige reserver av pollen og honning i bikubene

Dersom bifolkene blir syke eller angrepet til tross for alle ovennevnte forebyggende tiltak, skal de behandles omgående og om nødvendig plasseres i isolerte bigårder¹⁴⁴.

Sykdommer og parasitter hos bier bør om mulig bekjempes med biotekniske metoder, organiske syrer og eteriske oljer. Legemidler bør bare brukes når det er absolutt påkrevd, eller dersom det er pålag. Bruk av kjemiske eller syntetiske veterinærpreparater framstilt ved kjemisk syntese til forebyggende behandling er forbudt. Ved sykdom skal hensynet til dyrevern være avgjørende for valg av behandlingsmetode. Naturlige terapeutiske midler og metoder bør vektlegges. Følgende type produkter skal foretrekkes fremfor kjemiske og syntetiske midler¹⁴⁵:

- Fytoterapeutiske produkter
- Homøopatiske produkterMaursyre, melkesyre, eddiksyre og oksalsyre, mentol, tymol, eukalyptol eller kamfer ved angrep av *Varroa jacobsoni*

Dersom slike produkter skulle vise seg å være uten effekt i det aktuelle tilfellet, kan det brukes antibiotika eller medisiner av syntetisk opprinnelse under veiledning fra veterinær. Det samme gjelder om det ikke er tilgang på slike produkter, eller personell med kompetanse til å bruke dem.

Det kan foretas lovpålagte behandlinger av bier, samt lovpålagte behandlinger av kuber, vokstavler osv. I slike tilfeller gjelder¹⁴⁶:

- a) bifolk under behandling skal isoleres i egne bigårder i behandlingstiden, og all voks skiftes ut med økologisk godkjent voks dersom det er påkrevd med behandling med kjemiske eller syntetiske midler.
- b) de behandlede biene må gjennomgå en karenstid på 1 år etter behandling.

Når det må benyttes legemidler, skal følgende dokumenteres og meddeles kontrollorganet før produktene markedsføres som økologiske:

- a) middel som brukes (produkt), inkludert spesifisering av den aktive farmakologiske substansen (virkestoffet)
- b) diagnose
- c) behandlingsmetode
- d) varighet av behandlingen
- e) tilbakeholdelsestid

¹⁴³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 6.1.

¹⁴⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 6.2.

¹⁴⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 6.3.

¹⁴⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 6.4 – 6.5.

Kravene gjelder ikke ved behandling med maursyre, melkesyre, eddiksyre, oksalsyre, mentol, thymol, eucalyptol og kamfer mot *Varroa jacobsoni*.

5.9 Håndtering og identifikasjon av biene¹⁴⁷

Det er forbudt å drepe bier på tavlene i forbindelse med høsting av produkter fra birøkt. Det er tillatt å drepe droneyngel som et ledd i å begrense angrep av *Varroa jacobsoni*.

Fysiske inngrep, som for eksempel vingeklipping av dronninger, er ikke tillatt. Det er tillatt å skifte ut bidronningen ved å avlive den gamle bidronningen.

Ved håndtering av biene og høsting av honning er kjemiske eller syntetiske avskrekningsmidler ikke tillatt, for eksempel olje, diesel eller andre petroleumprodukter.

5.10 Biavlsprodukter

Det anbefales å ikke varme opp honningen til mer enn 35° C. Honning bør ikke varmes opp etter første krystallisering, det vil si at den bør tappes rett på forbrukeremballasje etter slynging, siling og røring. Oppvarming over 35-40° C ødelegger enzymaktiviteten i honningen.

Fjerning av bitømmerbrett, så vel som høsting av honning og slynging, skal bokføres. Rutiner for dette avklares i driftsbeskrivelsen¹⁴⁸.

5.11 Egenskaper ved bikuber og materialer som brukes i birøkt

5.11.1 Bikuber¹⁴⁹

Bikubene skal hovedsakelig være laget av naturlige materialer som ikke representerer noen risiko for forurensning av miljøet eller produktene fra birøktet. Valg av materialer til bikubene avklares i driftsbeskrivelsen.

Med unntak av maursyre, melkesyre, eddiksyre, oksalsyre og mentol, tymol, eucalyptol eller kamfer, kan det bare brukes naturlige stoffer som propolis, voks og vegetabiliske oljer i bikubene.

¹⁴⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 7.1 – 7.5.

¹⁴⁸ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 7.8.

¹⁴⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 8.1 – 8.2.

5.11.2 Voks¹⁵⁰

Vokstavlene bør være av økologisk godkjent voks. En viktig målsetning er å være mest mulig selvforsynt med voks. Det anbefales også å foreta hyppig utskifting av vokstavler for å holde god hygiene i bikubene.

Voks til ny byggevoks skal komme fra driftsenheter som driver økologisk produksjon. Hvis det ikke finnes økologisk voks på markedet, kan kontrollorganet tillate at det brukes voks som ikke kommer fra slike enheter, forutsatt at det kommer fra cellelokk. Dette gjelder særlig i nye anlegg eller i omleggingsperioden. I slike tilfeller kan voks fra gamle tavler aksepteres, forutsatt at den er norskprodusert og fri for rester av sprøytemidler.

Det er forbudt å bruke utbygde tavler som inneholder yngel ved utslynging av honning.

5.12 Rengjøring og desinfeksjon

For å beskytte materiell (rammer, bikuber, utbygde tavler), særlig mot skadedyr, er det kun tillatt å bruke produkter som står oppført i Liste 2 med de forutsetninger som der er gitt¹⁵¹.

Fysisk behandling som damp av rent vann eller direkte flamme er tillatt¹⁵². Til rengjøring og desinfisering av materiell, bygninger, utstyr, redskaper og produkter som brukes i birøkt, er det kun tillatt å bruke stoffene som står oppført i Liste 4¹⁵³.

Rutiner for rengjøring og desinfeksjon avklares i driftsbeskrivelsen.

¹⁵⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 8.3 – 8.4.

¹⁵¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 8.5 og Vedlegg II, B, 2.

¹⁵² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 8.6.

¹⁵³ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, C, 8.7 og Vedlegg II, E.

1. Lister

Liste 1: Ikke-økologisk gjødsel og strømidler

Det er kun de nedenforstående gjødselslag og jordforbedringsmidler fra ikke-økologisk drift eller produksjon som tillates brukt i økologisk landbruk¹⁵⁴.

Når midler er angitt med ”restriksjonsbelagt”, må forhåndstillatelse innhentes fra kontrollorganet som må anerkjenne behovet.

Organiske gjødsel- og jordforbedringsmidler¹⁵⁵

Betegnelse	Beskrivelse, krav til sammensetning og betingelser
Husdyrgjødsel	Fast, flytende, tørket eller kompostert. Med eller uten strø. Restriksjonsbelagt
Kompostert eller forgjæret husholdningsavfall	Kun vegetabilsk eller animalsk kildesortert husholdningsavfall. Kan maksimalt inneholde i mg/kg tørrstoff: Kadmium: 0,7, Kobber: 70, Nikkel: 25, Bly: 45, Sink: 200, Kvikksølv: 0,4, Krom (i alt): 70. Produktet tillates brukt fram til 01.03.06. Restriksjonsbelagt
Torv	
Leire (perlit, vermiculit osv)	
Kompost (fra vegetabilsk materiale inkludert rester fra sopproduksjon)	Restriksjonsbelagt
Guano	Restriksjonsbelagt
Animalske produkter fra slakteri- og fiskeindustri	Blodmel, hovmel, hornmel, benmel, fiskemel, kjøttmel, fjærmel, ull, hår, pels og meieriprodukter. Restriksjonsbelagt
Biprodukter fra næringsmiddelindustri	Restriksjonsbelagt
Alger og algeprodukter	Restriksjonsbelagt
Sagmugg, flis og kompostert bark	Fra ubehandlet trevirke

¹⁵⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, A, 2.2 og Vedlegg II, A.

¹⁵⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2381/94, fo. (EF) nr. 1488/97, fo. (EF) nr. 1073/2000 og fo. (EF) nr. 436/2001) Vedlegg II, A.

Mineralske gjødsel- og jordforbedringsmidler ¹⁵⁶

Betegnelse	Beskrivelse, krav til sammensetning og betingelser
Treaske	Fra ubehandlet trevirke
Bløtt råfosfat	Kadmiuminnhold høyst 90mg/kg P ₂ O ₅
Aluminiumcalciumfosfat	Kadmiuminnhold høyst 90mg/kg P ₂ O ₅ . Kun på jord med ph>7,5
Jernverkslagg	Restriksjonsbelagt
Kaliumråsalt for eksempel kainit, sylvinit osv	Restriksjonsbelagt
Kaliumsulfat som kan inneholde magnesiumsalt	Restriksjonsbelagt
Vinasse og vinasseekstrakt	Unntatt vinasse fra salmiakkproduksjon
Naturlig forekommende kalsiumkarbonat, f.eks. kritt, mergel, pulverisert kalkstein, algekalk, fosfatholdig kritt	
Naturlig forekommende kalsiumkarbonat og magnesiumkarbonat for eksempel dolomittkalk, pulverisert magnesiumholdig kalkstein	
Naturlig forekommende magnesiumsulfat for eksempel kiserit	Restriksjonsbelagt
Kalsiumkloridoppløsning	Restriksjonsbelagt
Naturlig forekommende kalsiumsulfat (gips)	
Kalkslam fra sukkerfabrikker	Restriksjonsbelagt
Fritt svovel	Restriksjonsbelagt
Mikronæringsstoffer	Restriksjonsbelagt
Natriumklorid	Kun steinsalt. Restriksjonsbelagt
Steinmel	

¹⁵⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2381/94, fo. (EF) nr. 1073/2000 og fo. (EF) nr. 436/2001) Vedlegg II, A.

Liste 2: Plantevern

Plantevern må alltid sees i sammenheng med forebyggende tiltak (se punkt 3.5 som omhandler regulering av ugras, skadedyr og sykdommer)¹⁵⁷.

A. Mekanisk og termisk regulering¹⁵⁷

Mekaniske og termiske bekjempingsmetoder skal først og fremst brukes.

B. Preparater og mikroorganismer

Midlene og nytteorganismene i B1 og B2 er godkjent av Mattilsynet i følge Lov og Forskrift om plantevernmidler¹⁵⁸. Listene vil kunne endre seg, og det er derfor viktig å sjekke de oppdaterte listene på Mattilsynets nettsider (www.mattilsynet.no).

B1. Nytteorganismer som er godkjent til biologisk bekjempelse i økologisk landbruk¹⁵⁹

Oversikt over nytteorganismer som tillates brukt finnes på Mattilsynets nettsider, under plantevernmidler/preparater¹⁶⁰.

B2. Preparater som er tillatt brukt i økologisk landbruk¹⁶¹

Oversikt over aktuelle preparater finnes på Mattilsynets nettsider, under plantevernmidler/preparater¹⁶². Bruk av yrkespreparater forutsetter autorisasjonsbevis¹⁶³. For noen av midlene kreves en forhåndstillatelse fra kontrollorganet. Disse er markert i kolonnen 'Kommentar' i lista på nettsiden.

C. Anbefalinger ved bruk av hjemmelagde planteuttrekk og preparater (plantestyrkende middel)

Det har blitt utarbeidet en liste over planter og enkelte andre stoffer som brukes ved tilberedning av hjemmelagde plantestyrkende preparater. Disse er inndelt i tre grupper ut ifra helsesikeren forbundet med de forskjellige stoffene:

Gruppe 1, Planter o.a. uten særlige merknader:

Brennesle (*Urtica sp.*)

Karve (*Carum carvi*)

¹⁵⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 Vedlegg I, A, 3.

¹⁵⁸ Jf. Lov om matproduksjon og mattrygghet (Mattloven) nr. 124/2003 og Forskrift om plantevernmidler nr. 1138/2004.

¹⁵⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1073/2000) Vedlegg I, A, 3 og Vedlegg II (som endret ved fo. (EF) nr. 1488/97), B, II.

¹⁶⁰ <http://landbrukstilsynet.mattilsynet.no/plantevernmidler/bio.cfm>

¹⁶¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1488/97, fo. (EF) nr. 1804/1999, fo. (EF) nr. 1073/2000 og fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg II, B.

¹⁶² <http://landbrukstilsynet.mattilsynet.no/plantevernmidler/oko.cfm>

¹⁶³ Jf. Forskrift 26. juli 2004 nr. 1138 om plantevernmidler, § 17.

Kepaløk (*Allium cepa*)
Pepperrot (*Armoracia rusticana*)
Tang

Algekalk
Bakepulver
Bivoks
Grønnsåpe
Kisel
Steinmel
Vegetabiliske oljer

Gruppe 2, Planter som kan gi allergi

Hvitløk (*Allium sativum*)
Kamille (*Chamomilla recutita* = *Matricaria recutita*)
Løvetann (*Taraxacum* sp.)
Rabarbra (*Rheum* sp.)
Ryllik (*Achillea millefolium*)

Gruppe 3, Planter o.a. med merknader

Eik (*Quercus robur* og *Quercus petraea*)¹⁶⁴
Furu (*Pinus* sp.)¹⁶⁵ ¹⁶⁶
Mynte (*Mentha* sp.) ¹⁶⁷
Snelleplanter (*Equisetum* sp.) ¹⁶⁸
Tomat (*Lycopersicon esculentum*) ¹
Vendelrot (*Valeriana* sp.) ¹

Aske fra ubehandlede tre, planter og frø ¹⁶⁹
Brent kalk ¹⁷⁰
Natriumsilikat (vannglass) ⁷

Forsiktighetsregler ved fremstilling og bruk av hjemmelagde midler i gruppe 2 og 3:

Generelt bør det brukes hansker ved tillaging av preparatene. Man bør også unngå å få slike planteuttrekk o.a. i øynene. Planteuttrekk må lages under kontrollerte betingelser. Uttrekkene i gruppe 3 må oppbevares utilgjengelig for barn, og spredningen må foretas av voksne. Rester av uttrekk kan helles i vanlig avløp eller deponeres et egnet sted hvor det ikke er risiko for at noen kommer i direkte kontakt med stoffene.

Det må være en behandlingsfrist for kulturer (minstetid fra behandling til høsting) for spiselige produkter når det gjelder midler fra gruppe 2 og 3. Dette for at eventuelle giftstoffer fra de hjemmelagde midlene skal kunne brytes ned, slik at det ikke skal finnes rester i eller på produktene. Behandlingsfristen er generelt to uker. Det bør også utvises forsiktighet ved

¹⁶⁴ Inneholder giftige stoffer, men i så små mengder at de anses som akseptable.

¹⁶⁵ Inneholder stoffer som kan gi allergi.

¹⁶⁶ Furu unntatt *P. ponderosa* som inneholder fosterskadelige stoffer.

¹⁶⁷ Mynter unntatt *M. pulegium* (*poleimynte*), *M. canadensis* og *M. logifolia* (gråmynte) som er giftige. Vær oppmerksom på forvekslingsfaren.

¹⁶⁸ Sneller unntatt myrsnelle som er giftig. Vær oppmerksom på forvekslingsfaren.

¹⁶⁹ Stoffet kan være etsende.

¹⁷⁰ Stoffet er etsende. Det må brukes hansker, øyevern og egnet arbeidstøy.

håndtering av pryddplanter/ plantedeler (for eksempel snittblomster) like etter at disse er sprøytet med uttrekk av planter fra gruppe 2 og 3. Det bør derfor gå minst 24 timer fra man behandler kulturene til de håndteres.

Liste 3: Fôrmidler, ingredienser og tilsetninger i økologisk og ikke-økologisk fôr

Økologiske fôrvarer:

Alle økologiske vegetabiliske fôrvarer kan benyttes. Bare økologiske animalske fôrvarer fra gruppe B og mineralske fôrvarer fra gruppe C kan benyttes. Bare tilsetningsstoffer og tekniske hjelpemidler fra gruppe D kan benyttes

Konvensjonelle fôrvarer:

Noen av de konvensjonelle vegetabiliske fôrvarer fra gruppe A kan benyttes uten forhåndstillatelse fra kontrollorganet. En liste over disse fôrvarer er tilgjengelig på Mattilsynets nettsider (www.mattilsynet.no) under området 'Økologisk'. Lista vil kunne endre seg, så det er viktig å sjekke den oppdaterte versjonen!

Ved behov for andre konvensjonelle fôrvarer enn de som er oppført på nevnte liste, kan det søkes om å få bruke konvensjonelle vegetabiliske fôrvarer fra gruppe A eller konvensjonelle animalske fôrvarer fra gruppe B.

Se for øvrig punkt 4.6.5 for begrensninger på mengde konvensjonelt fôr tillatt.

Gruppe A) Konvensjonelle fôrvarer av vegetabilisk opprinnelse som kan tillates brukt i økologisk landbruk (restriksjonsbelagt) ¹⁷¹:

1. Korn samt produkter og biprodukter av korn. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
 - havre i form av hele korn, flak, fôrmel, skallmel og kli
 - bygg i form av hele korn, protein og fôrmel
 - formalt fôrris
 - hirse i form av hele korn
 - rug i form av hele korn, protein og fôrmel
 - durra i form av hele korn (*Sorghum bicolor* L.)
 - hvete i form av hele korn, fôrmel, kli, glutenfôr, gluten og kim
 - spelt i form av hele korn
 - triticale i form av hele korn
 - mais i form av hele korn, kli, fôrmel, kim ekspeller og gluten
 - maltspirer
 - mask

2. Oljeholdige frø og frukter samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
 - raps, rapsfrø ekspeller og rapsskall
 - soyabønner (varmebehandlet og ristet), soyabønner ekspeller og skall
 - solsikkefrø og solsikkefrø ekspeller
 - bomullsfrø og bomullsfrø ekspeller
 - linfrø og linfrø ekspeller
 - sesamfrø og sesamfrø ekspeller

¹⁷¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg II, C.

- palmekjerne ekspeller
 - gresskarfrø ekspeller
 - oliven og olivenpulp (fra fysisk ekstraksjon)
 - vegetabilske oljer (fra fysisk ekstraksjon)
3. Frø av belgplanter samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- kikert, fôrmel og kli
 - linsevikke, fôrmel og kli
 - fôrskolm som har gjennomgått egnet varmebehandling
 - erter, fôrmel og kli
 - bønner, fôrmel og kli
 - hestebønner, fôrmel og kli
 - vikke, fôrmel og kli
 - lupin, fôrmel og kli
4. Poteter og rotvekster samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- sukkerbetepulp
 - potet
 - potetpulp (biprodukt fra framstilling av potetstivelse),
 - potetstivelse
 - potetprotein
 - søtpotet (knoll)
 - manioka (røtter)
5. Frø og frukter samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- johannesbrød, belger og fôrmel
 - gresskar
 - sitruspulp
 - eple, pære, fersken, fiken og fruktulp
 - drue og druepulp
 - kastanjer
 - valnøtter
 - hasselnøtt ekspeller
 - kakao ekspeller og skall
 - eikenøtter
6. Tørkede planteprodukter og grovfôr. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- luserne og lusernemel
 - kløver og kløvermel
 - gras og grasmel
 - høy
 - silo
 - kornhalm
 - rotgrønnsaker

7. Andre planter samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- (sukker) rørmelasse
 - alget (framkommet ved tørking og knusing av havalger, særlig brunalger. Varen kan være vasket for å redusere jodinnholdet)
 - planteekstrakt og -pulver
 - vegetabiliske proteinekstrakter (kun til unge dyr)
 - krydder og krydderurter

Gruppe fôrvarer av animalsk opprinnelse som tillates brukt i økologisk landbruk (fri bruk av økologiske fôrvarer, restriksjonsbelagte konvensjonelle fôrvarer).

1. Melk og melkeprodukter. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- rå melk (som ikke er oppvarmet til over 40° C eller behandlet på tilsvarende vis)
 - melkepulver
 - skummetmelk og skummetmelkpulver
 - kjernemelk og kjernemelkpulver
 - myse
 - mysepulver
 - mysepulver med lavt sukkerinnhold
 - myseproteinpulver (ekstrahert ved fysisk behandling)
 - kaseinpulver
 - laktosepulver
2. Fisk og andre havdyr samt produkter og biprodukter av disse. Kun følgende produkter i denne kategorien tillates brukt:
- fisk, fiskeolje og torskelevertran
 - autolysater, hydrolysator og proteolysater fra fisk
 - bløtdyr og skalldyr framstilt ved enzymprosess (også i oppløselig form) – kun til unge dyr
 - fiskemel
3. Egg og eggprodukter til bruk som fjørfôfôr, fortrinnsvis fra egen driftsenhet.

Gruppe C) Fôrvarer av mineralsk opprinnelse som tillates brukt i økologisk landbruk

Natrium:

- ikke raffinert havsalt
- ubehandlet steinsalt
- natriumsulfat
- natriumkarbonat
- natriumbikarbonat
- natriumklorid

Kalium:

- kaliumklorid

Kalsium:

- mergel
- skall fra vanddyr (herunder bein fra tiarmed blekksprut)
- kalsiumkarbonat
- kalsiumlaktat
- kalsiumglukonat

Fosfor:

- defluorinert dikalsiumfosfat
- defluorinert monokalsiumfosfat
- mononatriumfosfat
- kalsiummagnesiumfosfat
- kalsiumnatriumfosfat

Magnesium:

- vannfritt magnesium
- magnesiumsulfat
- magnesiumklorid
- magnesiumkarbonat
- magnesiumfosfat

Svovel:

- natriumsulfat

Gruppe D) *Tilsetningsstoffer og tekniske hjelpemidler som brukes i fôr som tillates brukt i økologisk landbruk:*

1. Tilsetningsstoffer i fôrvarer¹⁷²:

1.1 Mikronæringsstoffer

Kun følgende produkter i denne kategorien er tillatt brukt:

E 1 Jern:

- jern(II)karbonat
- jern(II)sulfat, monohydrat
- jern(III)oksid

E 2 Jod:

- kalsiumjodat vannfritt
- kalsiumjodat, heksahydrat
- kaliumjodid

E 3 Kobolt:

- kobolt(II)sulfat, monohydrat og/eller heptahydrat
- basisk kobolt(II)karbonat, monohydrat

¹⁷² Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999 og fo. (EF) nr. 2277/2003) Vedlegg II, D.

E 4 Kobber:

- kobber(II)oksid
- basisk kobber(II)karbonat, monohydrat
- kobber(II)sulfat, pentahydrat

E 5 Mangan:

- mangan(II)karbonat
- mangan (II og III) oksid
- mangan(II)sulfat, mono- og/eller tetrahydrat

E 6 Sink:

- sinkkarbonat
- sinkoksid
- sinksulfat, mono- og/eller heptahydrat

E 7 Molybden:

- ammoniummolybdat
- naturiummolybdat

E 8 Selen:

- natriumselenat
- natriumselenitt

1.2 Vitaminer, provitaminer og kjemisk veldefinerte stoffer med tilsvarende virkning:

Kun følgende stoffer i denne kategorien er tillatt brukt:

Vitaminer tillatt i henhold til forskrift om fôrvarer¹⁷³.

Vitaminene skal fortrinnsvis være framstilt av råmaterialer som naturlig inngår i fôret. Hvis dette ikke dekker vitaminbehovet er følgende tillatt brukt:

- Til enmagede dyr: syntetiske vitaminer som er identiske med naturlige vitaminer
- Til drøvtyggere: syntetiske vitaminer A, D og E som er identiske med naturlige vitaminer.

1.3 Enzymer:

Enzymer som er tillatt i henhold til forskrift om fôrvarer.

1.4 Mikroorganismer:

Mikroorganismer som er tillatt i henhold til forskrift om fôrvarer.

1.5 Konserveringsmidler:

Kun følgende stoffer i denne kategorien:

- E 200 sorbinsyre
- E 236 maursyre kun tillatt til ensilering når værforholda krever det
- E 260 eddiksyre kun tillatt til ensilering når værforholda krever det
- E 270 melkesyre kun tillatt til ensilering når værforholda krever det
- E 280 propionsyre kun tillatt til ensilering når værforholda krever det
- E 330 sitronsyre

¹⁷³ Jf. fo. (EF) nr. 1290/2002.

1.6 Bindemidler, antiklumpemidler og koaguleringsmidler:

Kun følgende stoffer i denne kategorien:

- E 470 kalsiumtearar av naturlig opprinnelse
- E 551b silisiumdioksid
- E 551c kiselgur
- E 558 bentonitt
- E 559 kaolin
- E 561 vermikulitt
- E 562 sepiolitt
- E 599 perlitt

1.7 Antioksydanter:

Kun følgende stoffer i denne kategorien:

- E 306 Sterkt tokoferolholdige ekstrakter av naturlig opprinnelse

1.8 Ensileringsmidler og hjelpestoffer brukt ved ensilering:

- enzymer, gjær og bakterier som er tillatt i henhold til forskrift om fôrvarer
- havsalt
- ubehandlet stensalt
- myse
- sukker
- sukkerroesnitter/saft
- kommel/cerealflour
- melasse

2. Visse produkter som brukes i fôrvarer:

Kun følgende produkter i denne kategorien:

- ølgjær

3. Tekniske hjelpestoffer til ensilering:

- havsalt
- ubehandlet stensalt
- myse
- sukker
- sukkerroesnitter
- kommel
- melasse

Liste 4: Produkter til rengjøring og desinfisering av bygninger og anlegg til husdyr

Kun følgende rengjøringsprodukter kan brukes til rengjøring og desinfisering av bygninger og anlegg til husdyr¹⁷⁴:

Kaliumnatriumsåpe
Vann og damp
Kalk (også lesket og ulesket)
Natriumhypoklorid
Kaustisk soda
Kaliumhydroxid
Naturlig planteekstrakter
Sitronsyre, pereddiksyre, maursyre, melkesyre, oxalsyre, eddiksyre
Alkohol
Salpetersyre (til melke- og meieriutstyr)
Fosforsyre (til melke- og meieriutstyr)
Formalin
Natriumkarbonat
Produkter til rengjøring og desinfisering av jur og melkeutstyr

¹⁷⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg II, E.

Liste 5: Største tillatte dyretall per dekar¹⁷⁵

Dyreslag	Største tillatte antall dyr per daa ved økologisk produksjon	Største antall dyr per dekar ved konvensjonell produksjon ¹⁷⁶
Ungdyr av storfe under ett år	0,70	0,75
Ungdyr over ett år	0,50	0,75
Melkedyr	0,20	0,25
Ammekyr	0,30	0,37
Okser over to år		
Vinterfôra sauer ved fire mnd. utmarksbeite	1,75	1,75
Hester	0,30	0,50
Avlskaniner	10	10
Slaktekaniner	100	150
Geiter ved to mnd. utmarksbeite	1,75	1,75
Slaktegriser (helårs slaktegris plasser) ¹⁷⁷	1,70	1,80
Avlsgriser	0,75	0,75
Verpehøns	20	20
Slaktekyllinger (helårs plasser) ¹⁷⁸	65	70

¹⁷⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg VII.

¹⁷⁶ Forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav, Vedlegg 2.

¹⁷⁷ 2,5 insett årlig.

¹⁷⁸ 5,0 insett årlig.

Liste 6: Minste innendørs- og utendørsareal og andre bygningskarakteristika for forskjellige produksjonsdyr¹⁷⁹

1. Storfe, småfe og svin

Kravene til inne- og uteareal for storfe, småfe og svin gjelder bare for dyr i bygninger bygd etter 01.01.2001. Fra 01.01.2011 gjelder kravene for dyr i alle bygninger¹⁸⁰.

	Inneareal		Uteareal (ikke beite)
	Minste levendevekt (kg)	m ² /dyr	m ² /dyr
Storfe til kjøttproduksjon	Inntil 100	1,5	1,1
	Inntil 200	2,5	1,9
	Inntil 350	4,0	3
	Over 350	5 (min 1 m ² /100 kg)	3,7 (min 0,75 m ² /100 kg)
Melkekyr		6	4,5
Avlsokser		10	30
Småfe		1,5 for sau og geit 0,35 for lam og kje	2,5 for sau og geit 0,5 for lam og kje
Purker med smågris inntil 40 dager		7,5	2,5
Slaktegris	Inntil 50	0,8	0,6
	Inntil 85	1,1	0,8
	Inntil 110	1,3	1
Smågris	Over 40 dager og inntil 30 kg	0,6	0,4
Avlssvin		2,5 (hunndyr)	1,9 (hunndyr)
		6,0 (hanndyr)	8,0 (hanndyr)

¹⁷⁹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg VIII.

¹⁸⁰ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg II, B, 8.5.1.

2. Fjørfe

Kravene til inne- og uteareal gjelder bare for dyr i bygninger bygd etter 01.01.2001. Fra 01.01.2011 gjelder kravene for dyr i alle bygninger

	Innendørsareal			Uteareal (m ² til skift/dyr)	
	Antall dyr/ m ²	Antall vaglepinner /dyr	Verpekasse	Gjeldende for dyr i bygninger oppført før 01.01.2001	Gjeldende for dyr i bygninger oppført før 01.01.2001, og for alle fra 01.01.2011 (forutsatt at grensen på 17 kg N/daa/år ikke overskrides ¹⁸¹)
Verpehøner	6	18	8 pr verpekasse eller i tilfelle av felles verpekasser 120 cm ² /dyr	2,5	4
Fjørfe for slakt	10 med maksimum 21 kg levendevekt/ m ²	20 (kun for perlehøns)		2,5 for slaktekyllinger/ perlehøns 2,5 for ender 6 for kalkuner 6 for gjess	4 for slaktekyllinger/ perlehøns 4,5 ender 10 kalkuner 15 gjess
Slaktekylling i mobile hus	16 ¹⁸² med maksimum 30 kg levendevekt/ m ²				2,5

3. Kaniner

	Inneareal (m ² /dyr) ¹⁸³	Anbefalt uteareal (m ² /dyr)
Angorakaniner	0,2	1,5
Slaktedyr	0,3	2,0
Avlsdyr	0,7	3,0

¹⁸¹ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 7.1.

¹⁸² Kun når det er mobile hus under 150 m² gulvareal, som også er tilgjengelig om natten.

¹⁸³ Jf. økologiforskriften §8, 4. ledd.

Liste 7: Kommende endringer i regelverket for økologisk landbruksproduksjon

Regelverket for økologisk landbruk er i stadig forandring. Dette skyldes blant annet at omfanget av økologisk landbruk øker, og at tilgangen til for eksempel økologiske dyr, fôr og såvarer stadig blir bedre. Regelverket endrer seg etter de prinsippene som ligger til grunn i økologisk produksjon.

Under er en oversikt over kommende regelverksendringer:

Regelverks-område	Endring:	Dato:	Merknad:
Eggproduksjon ¹⁸⁴	Det eksisterer en unntaksordning som tillater innførsel av ikke-økologiske kyllinger opp til 18 uker gamle til økologisk eggproduksjon. F.o.m. 2006 skal fôring og veterinærbehandling av kyllingene som skal innføres til økologiske egg produksjon være i henhold til økologiregelverket.	Krav innføres fra 01.01.2006	Muligheten til å innføre ikke-økologiske kyllinger til økologisk egg-produksjon er en unntaksordning uten fastsatt slutt-dato.
Kyllingoppdrett	EU arbeider med å utvikle tilleggsregler for økologisk kyllingoppdrett.	Foreløpig ukjent	Ta kontakt med Mattilsynet for oppdatert informasjon.
Tillatte gjødselmiddel ¹⁸⁵	Kompostert husholdningsavfall ikke lenger tillatt brukt.	Endring innføres 31.03.2006	
Fôrproduksjon ¹⁸⁶	Det blir krav om separate linjer for produksjon av økologisk og ikke-økologisk kraftfôr.	Krav innføres fra 01.01.2008	
Bruk av ikke-økologisk fôr ¹⁸⁷	Unntaksordningen som tillater en %-andel ikke-økologisk fôr til økologiske husdyr blir gradvis utfaset:	Drøvtyggere og hest: Muligheten for å bruke ikke-økologisk fôr forsvinner 31.12.2007 Enmaga dyr: %-andelen ikke-økologisk fôr tillatt brukt reduseres fra 15% til 10 % den 31.12.2007, videre til 5 % den 31.12.2009, og forsvinner helt 31.12.2011.	Se punkt 4.6.5 for mer detaljer
Inne- og uteareal til økologiske husdyr ¹⁸⁸	Krav til større inne- og uteareal for flere typer husdyr.	Nye krav gjelder for alle dyr fra 01.01.2011.	Kravene gjelder allerede for dyr i bygninger bygd etter 01.01.2001.

¹⁸⁴ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 2254/2004) Vedlegg I, B, 3.7.

¹⁸⁵ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 473/2002) Vedlegg II, A.

¹⁸⁶ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 223/2003) Vedlegg III, A, Særlige bestemmelser E, 3.

¹⁸⁷ Jf. økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1294/2005) Vedlegg I, B, 4.8.

Regelverks- område	Endring:	Dato:	Merknad:
			Se punkt 4.11 , 4.12 og 4.13 for detaljer.
Storfe ¹⁸⁹	Forbud mot binding av storfe i alle bygninger	Gjelder fra 01.01.2011	Forbudet gjelder allerede for dyr i bygninger bygd etter 24.08.2000. Se punkt 4.11.2 for detaljer.

¹⁸⁸ økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 8.3.1, 8.4.2, 8.4.3, 8.4.5, 8.5.1 og Vedlegg VIII.

¹⁸⁹ økologiforskriften §4. Jf. fo. (EØF) nr. 2092/91 (som endret ved fo. (EF) nr. 1804/1999) Vedlegg I, B, 6.1.5.